Leit-motive caracteristice (în înțelesul de motive organice, înnăscute și nu deliberat căutate) ale operei sale: existența „dublului", frații, nostalgia purității copilăriei, moartea.

Vulnerabil mai ales prin concesiile făcute uneori de profesionist în dauna artistului.

Crede, dacă nu în perenitatea, în orice caz în durabilitatea teatrului ca artă a spectacolului, dar e mult mai sceptic în ceea ce privește perspectivele de viitor ale literaturii dramatice tradiționale și ale autorului dramatic.

AUTORUL DESPRE PIESĂ

Ținînd seama de anul în care a fost scrisă piesa (cred că era prin 1960) îmi pot îngădui o confesiune publică cu privire la unul din izvoarele ei.

Mai devreme sau mai tîrziu, uneori foarte devreme, fiecare om se întîlnește, dacă nu direct cu moartea, cel puțin cu obsesia sau problematica ei. Pentru mine *Moartea unui artist* a reprezentat în primul rînd un act de exorcism, de eliberare. Un act foarte intim. Cît mi-a folosit sau nu e o chestiune care continuă să mă privească personal. Socotesc totuși că, după atîția ani, îmi pot permite această mărturisire cu caracter, să zicem, documentar.

A doua rădăcină a piesei a fost pasiunea mea pentru marile mituri românești: *Meșterul Manole*, *Miorița* etc. În limitele în care îmi îngăduie talentul, *Moartea unui artist* (ca și *Omul care și-a pierdut omenia*, ca și *Și eu am fost în Arcadia*, ca și *Petru Rareș*) reprezintă o încercare de traducere, în forme mai mult sau mai puțin subtile, dar voit neostentative, a acestor motive mitice într-o dramaturgie modernă.

MOARTEA UNUI ARTIST

PIESĂ ÎN DOUĂ PĂRȚI

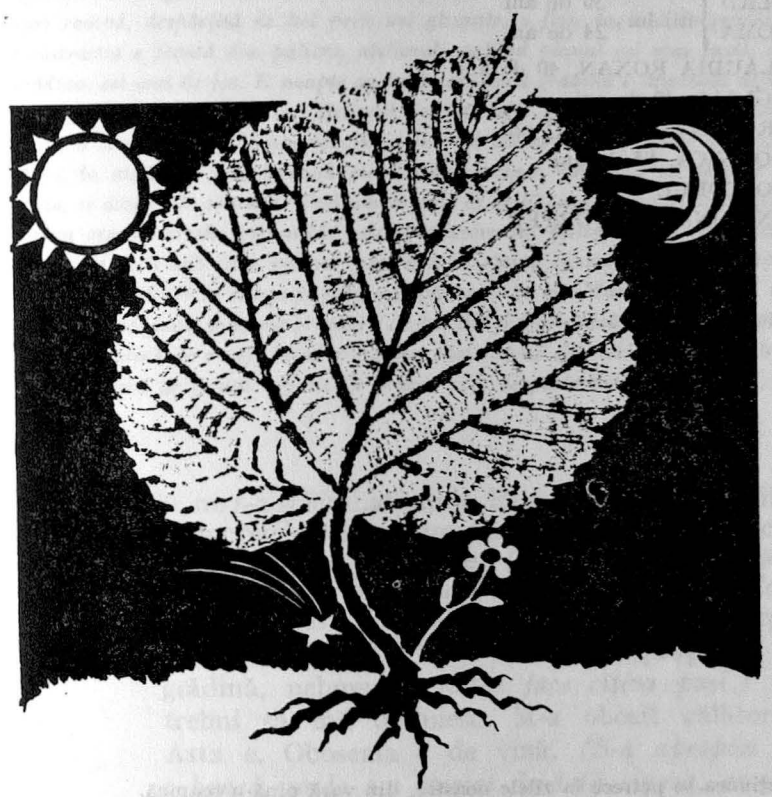

PERSONAJELE:

MANOLE CRUDU, 58 de ani
VLAD } fiii lui 30 de ani
TOMA } fiii lui 24 de ani
CLAUDIA ROXAN, 40 de ani
AGLAIA, 40 de ani
CRISTINA, fiica ei, 17 ani
DOMNICA, 85 de ani
DOCTORUL
UN TÎNĂR REPORTER

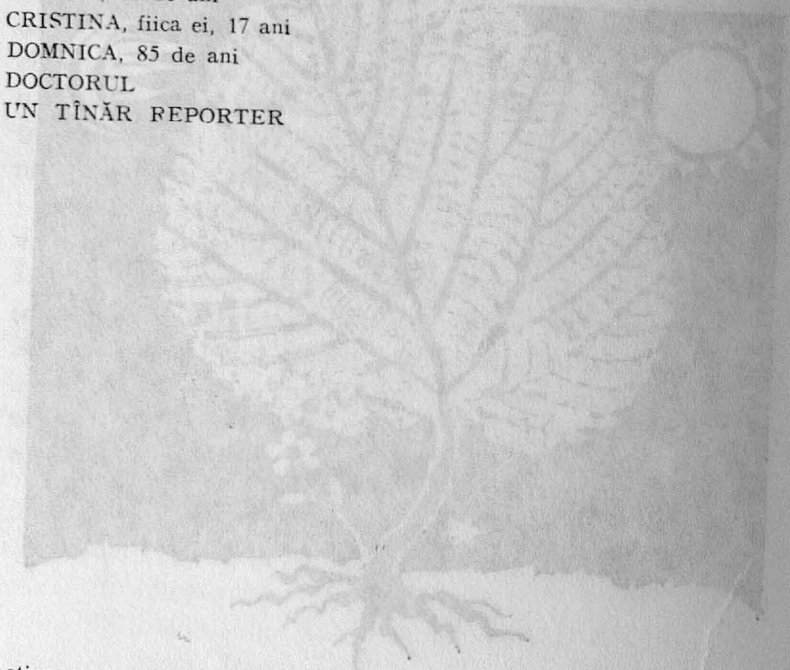

Acțiunea se petrece în zilele noastre, din vară pînă-n toamnă.

PARTEA ÎNTÎI

Casa de la Snagov a sculptorului Crudu. Un hol mare. În fund, un perete aproape în întregime din sticlă mată, desparte atelierul de hol. În fața holului, spre rampă, despărțită de hol prin uși glisante, o fîșie îngustă de grădină. Construcția e făcută din paliere, atelierul ocupînd planul cel mai înalt, iar grădina, cel mai de jos. E noapte cu lună, așa încît grădina e luminată difuz, holul e în semiîntuneric, iar atelierul, în întuneric. După o clipă de imobilitate, o lumină își face apariția în atelier și rătăcește pe peretele de sticlă. Apoi, în atelier se face lumină puternică și atunci, profilată pe peretele de sticlă, se desprinde conturul unei umbre care se agită ciudat. Datorită luminii, umbra aceasta crește, gigantică, sau se micșorează, pitică. Totul nu trebuie să dureze decît atît cît e necesar pentru a se obține efectul de straniu. Apoi lumina din atelier se stinge și prin ușă pătrunde în hol Manole Crudu. E un bărbat frumos încă, puternic și masiv, cu păr des și foarte încărunțit; în noaptea asta pare atins de o nefirească sfiiciune, căci pipăie obiectele și-și caută drumul de parcă ar fi orb. Ajuns în pragul care desparte holul de grădină, se oprește.

MANOLE: Nu, nu s-a schimbat nimic. Recunosc toate lucrurile, și lucrurile mă recunosc. Toate stau pe locul lor, zdravene, neclintite. *(Vrea să facă un pas și, deodată, își trage piciorul, ca și cum ar fi călcat în gol.)* Iar am văzut prăpastia. *(Izbucnește într-un rîs hîrîit.)* Cum o să fie o prăpastie în grădină, nebunule! *(Mai face cîțiva pași.)* Ar trebui să mă odihnesc. M-a obosit călătoria. Asta e. Oboseala e de vină. *(S-a apropiat de o bancă, unde s-a mișcat deodată cineva, ascuns*

pînă acum de ochii noștri de un tufiș.) Cine e aici?

DOMNICA: Eu, maică. Ai ieșit la aer?

MANOLE: Tu ești, Domnico? Ce faci aici, la ceasul ăsta?

DOMNICA: Nu pot dormi. E cald și mă dor ciolanele. Mai mă uit și eu la lună, la copaci... Și pe tine te doare ceva?

MANOLE *(așezîndu-se)*: Nu, nu mă doare nimic.

DOMNICA: Am auzit că ești bolnav.

MANOLE: S-a și dus buhul? Nu-i adevărat. M-a supărat puțin inima. Acum sînt bine. Dacă te îngrijești, cu bolile astea de inimă poți trăi încă douăzeci de ani. Tata a murit la nouăzeci, și eu n-am decît cincizeci și opt. Tu cîți ai?

DOMNICA: Optzeci și cinci, maică.

MANOLE: Vezi? Eu n-am decît cincizeci și opt. Sînt în toată puterea.

DOMNICA: E adevărat că ai fost, ca Alexandru Machedon, tocmai în țara lui Por-Împărat? Tare mult ai mai lipsit, Manole.

MANOLE: Patru ani. Dar tu nu te-ai schimbat.

DOMNICA: Numai că am mai murit oleacă. Oleacă, și încă oleacă, și într-o zi, gata, mă isprăvesc. Lasă, că îmi ajunge. Tare mă bucur că am apucat să te mai văd. Eu ți-am dat lapte și te-am legănat. Ții minte cum îmi spuneai? Dadă Domnică.

MANOLE: Știu, n-am uitat. Cum s-a purtat Aglaia cu tine?

DOMNICA: Bine, de ce să zic că nu? Îmi dă de ajuns de mîncare. Mai țipă ea, dar eu stau toată ziua în odăița mea. Tot om mare ești, Manole? Mai scrie la gazete despre tine? Sau ai sărăcit și de aceea ai venit acasă?

MANOLE: N-am sărăcit. Nici n-am ce face cu atîția bani.

DOMNICA: Nu vorbi cu păcat. Banii-s buni. Ai doi feciori doar. *(Pauză.)* E adevărat că se întoarce și Toma?

MANOLE: Așa spune Aglaia. Cică a scris.

DOMNICA: Îți seamănă, Toma. E sămînță bună din tine. Pe cînd Vlad, măcar că și el cioplește piatră, parcă nici n-ar fi din sîngele tău.

MANOLE: E apucat. Așa eram și eu în tinerețe.

DOMNICA: E un pom pădureț. *(Pauză.)* Să știi că-i dă tîrcoale fetei.

MANOLE: Care fată?

DOMNICA: Fata Aglaiei.

MANOLE: Ce tot vorbești... E un copil.

DOMNICA: A crescut de cînd n-ai văzut-o. Are șaptesprezece ani.

MANOLE: Vlad trebuie să aibă treizeci. Nu-i nebun, să-și pună mintea cu o mucoasă. Bărbații din familia noastră n-au dus niciodată lipsă de femei. *(Rîzînd.)* Limba nu ți-a îmbătrînit, Domnico. Tot ascuțită e.

DOMNICA: Stăpînul, cînd se întoarce, trebuie să știe toate. Cine să ți le spună? Aglaia? Ți s-a băgat sub piele și se poartă de parcă ar fi cine știe cine, nu o slugă.

MANOLE: Nici nu e. E menajera mea.

DOMNICA: Tot slugă e. N-o plătești?

MANOLE: De cincisprezece ani îmi ține casa. Am avut noroc de ea. E gospodină. Domnico, vorbeai de moarte, înainte. *(Pauză.)* Te gîndești la ea?

DOMNICA: Ce trebuie să mă gîndesc eu? Se gîndește ea la mine.

Vine moartea în grădină,
C-un pahar și c-o lumină.
Auzi clopotul cum cîntă.
Scoală, scoală, și-l ascultă.

MANOLE: Ce-i cu stihurile astea?

DOMNICA: De-ale noastre, din popor.

MANOLE *(ciudat)*:

Vine moartea în grădină,
C-un pahar și c-o lumină...

Nu în pahar e primejdia. În lumină. Dacă te uiți la ea, îți pierzi cumpătul. Toate pălesc și se înstrăinează și fug de lîngă tine. Le vezi, dar parcă nu le mai recunoști, și nici nu mai știi cum te cheamă. *(Pune, deodată, mîna pe mîna ei. Se aud niște sunete stridente.)* Ce înghețată și întunecată ești, femeie! Unde pleci? Alunec. *(Își duce mîna la inimă și scoate un horcăit. Strigă, tare.)* Dadă! Dadă!

DOMNICA *(speriată)*: Ce ai, maică, te doare? *(Fără să-i mai răspundă, Manole, care s-a ridicat, se prăbușește. Domnica deschide gura, îngrozită, gata să țipe.)*

Întuneric brusc

A doua zi. O dimineață strălucitoare, de vară. În hol, înconjurată de un vraf de ziare răvășite, Cristina. Are șaptesprezece ani, e frumușică, dar nu asta are importanță, ci grația și sănătatea ei, de animal tînăr și curat. Sună telefonul și Cristina răspunde.

CRISTINA: Da, a sosit ieri dimineață... Nu, nu vine prin București și nici nu primește încă pe nimeni...

Sigur, încercați săptămîna viitoare. *(Închide, se îndreaptă spre ziare, dar telefonul sună din nou.)* Da, vila maestrului Crudu ... Cine? ... O clipă, vă rog. *(E emoționată, se duce la ușă și bate. Apare, impacientată, Aglaia. E o femeie de vreo 40 de ani, cu o ținută sobră, care-i marchează destul de bine vulgaritatea.)*

AGLAIA: Ce este?

CRISTINA: Mamă, e Președinția Consiliului la telefon.

AGLAIA *(ducîndu-se la telefon, subit îmblînzită)*: Alo! Bună ziua! Vă rog să scuzați, dar maestrul nu poate veni la telefon. A avut azi-noapte o criză și e doctorul la el ... Nu, e mai bine acum ... Da, rămîne la Snagov deocamdată ... Îi voi transmite întocmai. Bună ziua. *(Îndreptîndu-se spre ușa pe care a intrat, o întreabă pe Cristina.)* Cine a mai chemat?

CRISTINA: O mulțime de lume. Am notat. A telefonat și Claudia Roxan. A spus că vine să-l vadă.

AGLAIA *(iritată)*: Și nu i-ai spus că nu se poate?

CRISTINA: N-am îndrăznit.

AGLAIA: Ah, nătăfleață ești! N-a trecut decît o zi, și dumneaei se și înființează. Scoate telefonul din priză. *(De la ușă.)* Dacă intră maestrul pe-aici, să te găsească lucrînd. Și spune-i că arată bine. *(Iese. Se aude o sonerie. Cristina se duce să deschidă.)*

CRISTINA *(reintră nedumerită, urmată de un tînăr)*: Dar noi n-am făcut nici o reclamație. Lumina funcționează.

TÎNĂRUL: Nu-i aici vila maestrului Manole Crudu?

CRISTINA: Da, da, dar trebuie să fie o eroare. Vezi și dumneata. *(Aprinde o lampă.)*

TÎNĂRUL: Curios. Vă rog să mă iertați. *(Arătînd spre atelier.)* Acolo e atelierul?

CRISTINA: Da.

TÎNĂRUL: Mi se pare că despre instalația din atelier era vorba. Permiteți? *(Deschide ușa atelierului și rămîne în prag, în vreme ce Cristina, care a intrat, luminează atelierul.)* Da, e clar. S-a făcut o confuzie. *(Interesat, arătînd spre interiorul atelierului.)* Astea sînt blocurile de bazalt care au fost aduse pentru „Zburătorul"?

CRISTINA: Da. Nu intrați. Maestrul nu dă voie să se intre în atelier.

TÎNĂRUL: Tovarășă, am o mare rugăminte. Sînt și fotograf amator, și am o mare admirație pentru maestrul Crudu. *(Cu gesturi rapide, a scos un aparat și a fotografiat atelierul.)* Mulțumesc.

CRISTINA: Ce-ai făcut, domnule? Nu e voie! *(Îl împinge în hol.)*

TÎNĂRUL: O simplă amintire, duduie! *(Uitîndu-se prin hol.)* Aici e, probabil, colțul preferat al maestrului?

CRISTINA *(arătînd cu capul spre un fotoliu)*: Acolo îi place să citească.

TÎNĂRUL: Extraordinar! Chiar acolo? *(Și în timp ce Cristina se uită în direcția arătată, mai face o fotografie. Fata se întoarce, furioasă, spre el.)* Gata, gata! Am plecat. Înțelegeți și dumneavoastră .... E o ocazie atît de rară! *(Se îndreaptă spre ușă. Dinspre grădină apare Vlad, un bărbat de treizeci de ani, sumbru și mușcător. Nu-și ascunde răutatea. S-a oprit și urmărește scena. Tînărul, întorcîndu-se spre Cristina.)* Dumneavoastră sînteți secretara maestrului?

CRISTINA *(încurcată, dar ispitită să joace rolul)*: Mda. Adică ... nu chiar, dar ...

TÎNĂRUL: Ce noroc, să trăiți în preajma unui artist ca el! E adevărat că e grav bolnav?

CRISTINA: Nu, o simplă indispoziție.

TÎNĂRUL: Să sperăm. Dumneavoastră trebuie să știți o mulțime de lucruri. Cu ce proiecte s-a întors maestrul din Orient? Cu ce impresii? Vă întreb, pentru că știu că nu dă niciodată interviuri.

CRISTINA *(împingîndu-l spre ușă, dar flatată, totuși, de importanța pe care i-o atribuie tînărul)*: Nu sînt în măsură să vorbesc despre proiectele lui.

TÎNĂRUL: Dar ceva tot trebuie să știți! Ah, cum vă invidiez! Atît de tînără și să fiți colaboratoarea lui! E adevărat că pregătește o retrospectivă la Paris?

CRISTINA: Era vorba, dar ...

VLAD *(intrînd)*: Cine e tovarășul, Cristina?

CRISTINA: De la Electricitate. S-a primit o reclamație că ar fi deranjată instalația.

VLAD: A, da. Dar nu-i deranjată, nu-i așa? *(Apropindu-se de tînăr.)* Ce marcă e aparatul? Laika? Îmi dai voie? E nou? *(Îl ia și cu un gest brusc îl deschide.)* Ah, ce ghinion!

TÎNĂRUL *(furios și dezolat)*: Tovarășe!

VLAD: De la ce ziar ești dumneata?

TÎNĂRUL *(dezumflat)*: De la *Secolul*.

VLAD: Îmi permiți să te conduc pînă la ușă? Peste o jumătate de oră ai o cursă spre București. Să n-o pierzi.

TÎNĂRUL *(ieșind)*: Greu de mîncat o pîine în casa asta. Vă salut din mers *(cu ironie)*, tovarășă secretară.

CRISTINA *(roșie, lui Vlad, care se întoarce după o clipă)*: Ce obraznic!

VLAD *(sarcastic)*: Noroc că n-ai apucat să-i destăinui nimic din tainele de colaboratoare a tatei.

CRISTINA *(gata să plîngă)*: Dar eu n-am spus că sînt colaboratoarea lui. Cum mi-aș fi îngăduit?

VLAD: A plecat doctorul?

CRISTINA: Încă nu. *(Rugătoare.)* Domnule Vlad, nu-i spuneți nimic mamei despre gafa mea cu ziaristul ăsta ...

VLAD: Ți-e încă frică de ea ... Asta-i bine! Frica-i singurul paznic eficace al cuminteniei fetelor. *(Privind-o sfruntat.)* Mă întreb, însă, pentru cît timp? Virginitatea atrage bărbații ca mierea, muștele.

CRISTINA *(roșie ca focul)*: Vă rog să nu-mi mai vorbiți în felul ăsta.

VLAD: Ești o puștancă stîngace. În loc să te ofensezi, ar fi trebuit să te prefaci că nici nu pricepi despre ce e vorba.

CRISTINA: Nu sînt de pe vremea bunică-mi. Pricep foarte bine, și tocmai de asta nu-mi place.

VLAD: Oh, ce tineret lipsit de candoare! Nu mai poți avea, cu voi, nici măcar voluptatea profanării. Ce făceai aici, tot tăieturi din ziare? *Exegi monumentum ... (Rîde.)* Un monument din hîrtie.

CRISTINA *(îndreptîndu-se spre ziare)*: Sînt foarte multe azi. *(Importantă.)* S-a telefonat și de la Președinție.

VLAD: Ce vorbești? Bineînțeles: telefoane, flori, articole omagiale ... *(Răscolind ziarele fără să le citească.)* Ce scriu? Veșnica gargariseală, desigur: „Marele nostru artist" ... „Clasicul în viață" ... „Cel mai mare sculptor umanist al timpului" ... Nu?

CRISTINA *(consternată)*: Cum puteți vorbi așa despre tatăl dumneavoastră, care e *(cu aerul unei lecții învățate)* ... gloria noastră?

VLAD *(rîzînd)*: Scrie și în manuale? Ai învățat bine lecția.

CRISTINA: Și presa din străinătate scrie același lucru.

VLAD: Chiar toată? Nu uita să-i dai și articolele apărute anul trecut în revista aceea franceză, în *Pygmalion*. O să-i facă plăcere. Cum defineau arta lui? „Sculptură de predicator". Ha-ha!

CRISTINA: Orice geniu are și dușmani. Așa a fost totdeauna.

VLAD: Ce multe știi! Ia fă o clipă efortul să gîndești cu creierul propriu! Îl admiri cu adevărat?

CRISTINA *(cu fervoare copilărească)*: Ce întrebare! Pentru mine, maestrul e un ... zeu. Dacă ați ști cum mă

invidiază colegele mele că locuiesc în casa lui, că pot să-i vorbesc, că-mi spune pe nume!

VLAD: Ei, asta da, e un argument serios. Numai să știi că prea multă conversație n-ai să faci cu el. S-a întors cam morocănos, bătrînul. Doar dacă dosarele tale cu tămîie au să-l mai dispună puțin.

CRISTINA *(speriată)*: Vă place numai să glumiți? Sau chiar ...

VLAD *(bufon)*: Nu privi în abisuri, fetițo. E și nerecomandabil, și indiscret.

CRISTINA: Să fiu eu fata lui, ah, cum l-aș mai iubi și îngriji! Toată viața i-aș închina-o numai lui. Așa ca ... o eroină dintr-un roman de Balzac, nu-mi aduc aminte numele. Sau ca ...

VLAD: Antigona.

CRISTINA: Antigona?

VLAD: O grecoaică, o actriță de cinema, care, într-un film, își duce tatăl, orb, de mînă. Gîsculiță dulce ... *(Iese.)*

CRISTINA *(în urma lui)*: Nu pot să te sufăr. Fiu denaturat! Negativule! *(Începe să aranjeze dosarele. Ușa se deschide și apare Manole, însoțit de Doctor și de Aglaia.)*

MANOLE *(Aglaiei)*: Așa că nu sînt acasă decît pentru doamna Roxan.

CRISTINA *(intimidată, emoționată)*: Bună ziua.

MANOLE *(care pare că nici n-a observat-o)*: Și, în ceea ce privește rețeta profesorului, te ocupi dumneata?

AGLAIA *(care are o hîrtie în mînă)*: Trimit chiar acum. *(Îi face semn Cristinei să salute din nou.)*

MANOLE *(Doctorului)*: Să ieșim prin grădină, profesore. Te conduc pînă la mașină.

CRISTINA *(mai tare, dar și mai pierdută)* Bună ziua.

MANOLE: Bună ziua. *(Dă să iasă. Aglaiei.)* Cine e dumneaei, Aglaie? Am spus că nu primesc pe nimeni.

AGLAIA: Dar e Cristina, maestre. N-o mai cunoașteți? Cristina, vino și dă mîna.

MANOLE *(dîndu-i mîna)*: Ia uite, cum a crescut. Cînd am plecat, era un burduf cu ochi, și acum e ca un fluture ieșit din crisalidă. *(Depărtînd-o puțin.)* Drăguță, foarte drăguță! *(O bate ușor pe obraz.)* Bravo, domnișoară! *(Și, luîndu-l de brat pe Doctor, iese în grădină, fără să-i mai dea nici o atenție.)*

AGLAIA *(Cristinei, tare, dar inutil, pentru că Manole n-o aude)*: Cristino, termină lucrarea, să i-o poți da

maestrului. *(Șoptit.)* Nu cumva să pleci de aici. *(Iese.)*

MANOLE *(Doctorului, în timp ce Cristina se ocupă de tăieturile ei, dar continuă să-l urmărească, curioasă, pe Manole)*: Nu-mi plac confruntările astea. *(Rîzînd.)* Mă fac să văd cît am îmbătrînit. *(Scoate o țigară.)*

DOCTORUL *(oprindu-l)*: Nu.

MANOLE: Ultima. *(Trage adînc un fum.)* Mă întreb dacă o să pot renunța.

DOCTORUL: Trebuie, dragă prietene!

MANOLE: Trebuie, trebuie! Nu prea sînt învățat cu cuvîntul ăsta. Totdeauna mi-am făcut toate chefurile. În sfîrșit, o să încerc. *(Răspicat.)* Dar interdicția de a lucra n-o s-o pot suporta.

DOCTORUL: E ... temporară.

MANOLE *(privindu-l fix)*: Sigur?

DOCTORUL *(derobîndu-se, rîzînd)*: Ce-ți trece prin cap? Peste cîteva luni ai să poți reîncepe. Desigur, fără excese. *(Sever.)* Deocamdată, însă, repaus absolut!

MANOLE: Bine. Pentru că, altfel ... Dacă nu mai am ce face cu mîinile astea ...

DOCTORUL: O să mai dea multe capodopere.

MANOLE: Crezi? *(Se așază. Pauză.)* Voiam să te întreb ceva, profesore, între patru ochi. Voiam să te întreb dacă boala mea e însoțită, de obicei, și de tulburări nervoase, psihice.

DOCTORUL: Există o neliniște specifică bolii, dar care n-are nimic comun cu ceea ce înțelegem de obicei prin tulburări psihice. *(Privindu-l atent.)* Ai vreun motiv special să-mi pui întrebarea asta?

MANOLE *(după o tăcere)*: Nu. Vreau numai să fiu edificat. Ca un proprietar care vrea să-și cunoască chiriașul.

DOCTORUL: Din punct de vedere al organizării nervoase, dumneata ești unul din cele mai frumoase exemplare umane pe care le-am întîlnit. Valorile clasice din arta dumitale de aici pleacă. *(Și-l lovește ușor în scobitura genunchiului.)* E o interpretare cam prozaică, dar, ce să-i faci, așa sîntem noi, oamenii de știință. *(Se ridică de pe bancă.)* Mai mergi cu mine?

MANOLE: Pînă la poartă. *(După o ezitare.)* Știi, mi s-a întîmplat de cîteva ori să am senzația că pășesc pe marginea unei prăpăstii. Dar nu la figurat, ci la propriu.

DOCTORUL: Un vertigiu, probabil. Nu da drumul din frîu imaginației. *(Ies.)*

AGLAIA *(intră în hol și o întreabă pe Cristina)*: Unde e?

CRISTINA: Cred că în grădină. Mamă, ce rost are să stau aici? S-a supărat cînd m-a văzut.

AGLAIA: Nu știa cine ești.

CRISTINA: Și, cînd a aflat, m-a examinat ca pe un cățel sau ca pe un scaun. Mai bine lucrez la mine în odaie.

AGLAIA: Te rog să faci ceea ce-ți spun eu. Și ar fi timpul să începi să-ți cunoști interesele. Trebuie să se obișnuiască să te vadă aici, să-i fii de folos. Nu uita că de el depindem.

CRISTINA: E umilitor să faci calcule de astea.

AGLAIA: Dacă n-aș fi știut să le fac, azi nu erai bacalaureată, domnișoară, și nu purtai ciorapi de mătase. *(Dezolată.)* Nu pricepi că s-a întors bolnav? Spunea doctorul că are anghină pectorală, că putea să moară și azi-noapte. Cînd mă gîndesc ... Crezi că, dacă moare, o să ne facă băieții pensie?

CRISTINA *(speriată)*: Cum, e chiar grav bolnav?

AGLAIA: E pe ducă, fată. Și noi, la fel, dacă nu ne asigură viitorul într-un fel. Și încă repede. Așa încît nu umbla cu farafastîcuri.

CRISTINA: E îngrozitor!

AGLAIA: Ce, mă rog?

CRISTINA: Ceea ce spui.

AGLAIA: Mamei tale îi vorbești așa? Nerușinato!

CRISTINA *(exaltată, adolescent)*: Eu înțeleg să-i fiu devotată, dar din sinceritate. Nu e înconjurat aici decît de interese meschine și de ură. Eu o să-i arăt că există și un suflet curat în casa asta.

AGLAIA *(e înfuriată, dar pînă la urmă ideea n-o supără)*: Sigur, trebuie să-i arăți că îi ești devotată. Asta spuneam și eu.

CRISTINA: Dar nu din interes.

AGLAIA *(ridică din umeri)*: Din ce vrei, numai să înțeleagă. Ai pus la punct dosarele?

CRISTINA *(morocănoasă)*: Da.

AGLAIA: Ia să le văd și eu. De ce nu le-ai legat cu panglici? *(Se uită prin dosare. În timpul acesta, străbătînd grădina, apare Manole. E preocupat. Imediat în urma lui, Domnica.)*

DOMNICA: Manole! *(Manole se întoarce. E, vizibil, neplăcut surprins. O privește lung, cu ostilitate, și-i întoarce brusc spatele, îndreptîndu-se spre casă. Domnica îl strigă, îngrijorată.)* Cum te mai simți, maică?

(Dar Manole intră în casă. Bătrîna, nedumerită, face un gest umil, de resemnare, și pleacă.)

MANOLE *(intrînd)*: Aglaie, bătrîna nu mai pleacă vara la fiică-sa, la țară?

AGLAIA: Ileana a murit anul trecut, maestre, așa că nu mai are unde să se ducă.

MANOLE: Nu știam. *(Vorbește vizibil agasat, pentru că nu știe cum să-și spună gîndul.)* Dar de ce nu stă, ziua, în odaia ei? Afară e prea mult soare, și la vîrsta ei ... Fii bună și spune-i că doctorul mi-a cerut să mă odihnesc, să nu văd oameni.

CRISTINA: Dacă ați ști cum vă așteptă! *(Aglaia îi trage un ghiont.)*

MANOLE: Da, da, dar n-am răbdare pentru ea acuma.

AGLAIA: Cred și eu. Și s-a ramolit rău, bătrîna. Vorbește singură.

MANOLE: În orice caz, ai grijă să aibă de toate.

AGLAIA: Cred că numai de asta nu se poate plînge. *(Manole se îndreaptă spre ușa interioară.)* Maestre, nu vreți să vedeți surpriza pe care v-a pregătit-o Cristina? Ea a avut ideea.

MANOLE *(întorcîndu-se)*: Ce anume?

AGLAIA: A strîns tot ce a apărut în ziarele noastre și în cele străine, despre dumneavoastră, din 1957 pînă azi ... în dosarele astea.

MANOLE *(răsfoind un dosar)*: E foarte drăguț din partea dumitale, dar ...

AGLAIA: Nu vă puteți închipui cum vă admiră. Vă divinizează.

CRISTINA: Mamă!

AGLAIA: Ce, nu-i așa? De cînd a aflat că vă întoarceți, nici nu mai știe pe ce lume e, de emoție.

MANOLE: Și cînd colo, s-a întors un om bătrîn și bolnav. Mare scofală!

CRISTINA *(cu sufletul la gură)*: Maestre ...

MANOLE: Așa-i, așa-i. *(Arată spre dosare.)* Îți mulțumesc pentru munca dumitale, dar ... *(Aglaiei.)* Trebuia să lași fetița să-și vadă de joacă și de distracțiile ei.

CRISTINA: Sînt și studii mari. Este și un articol semnat de René Huygués.

MANOLE *(ca și cum ar fi impresionat)*: Tț- tț- tț! Bine. Știi ce faci acum? Le iei frumos și le duci la pod. Pentru șoareci sau pentru criticii de mai tîrziu.

AGLAIA: Și ea, care credea că o să vă facă plăcere!

MANOLE: Dar și-a atins scopul, chiar dacă astea n-o să le citesc niciodată.

AGLAIA: Știți, maestre, la ce m-am gîndit? O să fie acum, după ce ați lipsit atîta timp, un adevărat balamuc cu telefoanele, cu corespondența. Cristina ar putea să vă facă serviciul de secretară. Decît să căutăm una nouă ...

MANOLE: Asta-i o idee excelentă. Ce zici, Cristina?

CRISTINA: Dacă dumneavoastră doriți, aș fi fericită să vă fiu de folos.

MANOLE: Atunci, e perfect. Începe chiar cu corespondența de azi. Îmi faci o mică notă despre fiecare scrisoare. *(Aglaiei.)* O să-i fixăm și un salariu convenabil secretarei noastre ... pentru ...

CRISTINA *(cu un țipăt)*: Nu vreau bani!

MANOLE: Dacă nu mă înșel, cel care pune condițiile sînt eu. Așa încît vei avea și o leafă, ca să-ți poți cumpăra... Mi se pare că pudră nu folosești încă. Atunci, bomboane.

AGLAIA: Vă mulțumesc, maestre.

MANOLE: De ce? Eu sînt cel care a făcut o afacere bună, nu dumneata. *(Se aude o sonerie.)*

AGLAIA: Sună. *(Se duce să deschidă.)*

MANOLE: În ce clasă ești?

CRISTINA *(mîndră)*: Am luat examenul de maturitate.

MANOLE: Ce vorbești? Știi că eu n-am bacalaureatul? Le-am tras chiulul.

(Pe ușă intră Claudia Roxan. Are vreo patruzeci de ani; e foarte frumoasă și ușor teatrală, dar nesupărător. Faptul e, dealtfel, explicabil, pentru că e o actriță celebră.)

CLAUDIA *(cu efuziune)*: Man! *(Și-i întinde amîndouă mîinile.)*

MANOLE *(venind spre ea)*: Auzi, Claudia, fata asta e bacalaureată! Tu ești?

CLAUDIA: Man, caraghiosule! Asta e tot ce găsești să-mi spui, după atîta timp?

MANOLE *(rîzînd)*: Iartă-mă, Claudia, dar un bacalaureat e impresionant. *(Sărutîndu-i mîinile și cuprinzînd-o de după umeri.)* Ce bine că te văd, în sfîrșit! Nu mai aveam răbdare.

CLAUDIA *(rîzînd)*: Oh, Man, tocmai eu vrei să te cred? *(Și, ținîndu-se de braț, ies în grădină, sub privirile ușor iritate ale Cristinei, care, după ce-i pierde din ochi, se așază, cu un gest hotărît, la masa de lucru și deschide o scrisoare. Ajunși afară, Claudia îl privește, cercetător și afectuos, pe Manole.)*

MANOLE: Am îmbătrînit rău?

CLAUDIA *(e vizibil că asta e impresia ei, dar nu vrea să-i spună. Clatină din cap și, luîndu-l de gît, își lipește o clipă obrazul de obrazul lui)*: Grozav ți-am simțit lipsa ...

MANOLE: De aceea n-ai venit ieri la gară? Era plin de străini. Tu, însă, lipseai.

CLAUDIA: Ți-am telefonat doar că am avut spectacol. Și acum am fugit de la repetiție ca să te pot vedea. Mi-a împrumutat Sică mașina. *(Alt ton.)* Patru ani! Au trecut patru ani, Man, de cînd ai plecat! *(S-au așezat pe o bancă.)*

MANOLE: Am impresia că te afectează mai mult amintirea despărțirii decît te bucură revederea.

CLAUDIA *(rîzînd)*: Scene? Atît de repede? Lasă-mă cel puțin să respir, Man.

MANOLE *(cu un fel de îndîrjire)*: Nimeni dintre cei care-mi sînt aproape nu s-a bucurat cu adevărat de întoarcerea mea. Am simțit mai multă căldură la oamenii aceia străini care m-au întîmpinat la gară decît la Vlad sau la tine.

CLAUDIA: De cînd am ajuns să am atîta importanță în ochii tăi? Și nici sub aspectul de tată sentimental nu te cunoșteam. Ce-i cu tine?

MANOLE: Știi că totdeauna mi-ai fost dragă și că, în fond, singura femeie din viața mea ești tu.

CLAUDIA: Ești delicios, Man. Numai eu îți cunosc vreo douăzeci de mari pasiuni, pentru a nu mai pomeni de nenumăratele intermedii.

MANOLE: M-am întors totdeauna la tine.

CLAUDIA: Da, am fost singura femeie pe care-ți făcea plăcere s-o înșeli. De aceea te-ai întors mereu. Hai să nu mai vorbim despre asta. Mă bucur sincer că te văd. Și-am fost foarte mîndră de succesul monumentului tău indian.

MANOLE: N-a ieșit rău. Dar nu schimba vorba. M-am gîndit mult la noi doi.

CLAUDIA *(cu umor)*: Chiar la amîndoi? Și?

MANOLE *(după o clipă de ezitare, căci nu știe cum să înceapă)*: Ne cunoaștem de douăzeci de ani.

CLAUDIA: Nu e prea galant să mi-o amintești.

MANOLE: La un moment dat, la început, ți-am propus să ne căsătorim. Îți amintești?

CLAUDIA: Ce memorie ai! De fapt, eu ți-am propus, dar e drăguț din partea ta că ai schimbat, măcar retrospectiv, rolurile.

MANOLE *(care fusese de bună-credință)*: Crezi tu că așa a fost? Da, am foarte multe vini față de tine.

CLAUDIA *(continuă pe un ton de badinaj, așa încît nu se poate ști exact cît de grave au fost lucrurile pentru ea. Dar puternica ei afecțiune pentru Manole trebuie să se simtă mereu)*: Nu-ți face scrupule, Man. Dacă nu aveai atîtea vini, poate că totul se termina de mult între noi. Era singura mea superioritate în raporturile noastre. O femeie vanitoasă nu renunță ușor la asta. *(Rîde.)*

MANOLE: N-ai de gînd să mă iei nici o clipă în serios?

CLAUDIA: Hm! Ești suspect de autocritic. Nu știu unde vrei să ajungi.

MANOLE: Faptul că am rămas totuși legați, în ciuda păcatelor și vinilor mele, dovedește că ai continuat să mă iubești.

CLAUDIA *(cu sinceritate, grațioasă)*: Ce ocol pentru a ajunge aici, Man. Sigur că te iubesc. Asta e blestemul vieții mele. *(Se ridică.)* Dar acum trebuie să fug. Am promis că lipsesc numai două ore. Vii să mă iei deseară de la teatru?

MANOLE *(îi apucă mîinile, o privește lung)*: Vreau să vii tu aici. Pentru totdeauna.

CLAUDIA *(neînțelegînd și tulburată)*: Nu înțeleg. Ce glumă!

MANOLE: Ți-am spus doar că m-am gîndit foarte mult. Vreau să ne căsătorim, Claudia.

CLAUDIA *(cu seriozitate, dar fără accente patetice)*: Vrei! Toată viața ai făcut ce-ai vrut tu. Numai că acum e vorba și de voința mea. Nu vreau să mă căsătoresc cu tine, Man. Nu țin deloc.

MANOLE *(mirat, apoi bănuitor)*: Ai pe cineva?...

CLAUDIA *(nu fără o urmă de cochetărie)*: Poate.

MANOLE: Vreun cabotin ... Spune-i să-și facă bagajele!

CLAUDIA: E inginer.

MANOLE: Nu vrei să pretinzi că-l iubești?!

CLAUDIA *(e gata o clipă să joace acest rol, dar ține prea mult la Manole ca să nu fie sinceră. Cu un sentiment de înfrîngere, spune)*: E un om foarte cinstit și bun.

MANOLE: Asta îl onorează. *(Dar ironia nu este acră, pentru că, de fapt, nu acordă nici o importanță existenței acestui bărbat.)* Pricepe, Claudia, nu e vorba de un capriciu. E singura încheiere firească și înțeleaptă a legăturii noastre. M-am gîndit mult. Și ... *(Mărturisește cu oarecare greutate, dar o face pentru că, în felul lui, e un om dintr-o bucată.)* Și eu am multă nevoie de tine.

CLAUDIA: Ești sigur?

MANOLE: Mult mai multă decît îți închipui.

CLAUDIA *(care continuă să fie tulburată, rîde)*: Ce-ar spune băieții tăi? Ar crede că ai înnebunit.

MANOLE: În primul rînd, nu și-ar permite să spună nimic. Și, pe urmă *(glumă)* ... nu era cît pe ce să le mai fii o dată mamă?

CLAUDIA: Da, dar Vlad avea pe-atunci zece ani, și Toma, patru. Pe cînd acum, sînt ceva mai mărișori. Ce idei stupide îți pot trece prin cap, Man! Te-aștept deseară. *(Cu un ton ușor schimbat.)* Apropo, cine e fetița din hol?

MANOLE: Fata Aglaiei. O s-o folosesc ca secretară.

CLAUDIA: Casa ta a fost totdeauna un fel de sălaș de trib: copii, prieteni, doici, menajere și rudele lor.

MANOLE: Îmi place tot mai mult să simt oameni străini în jurul meu. Cînd se vor însura băieții, sper să-și facă copii tot aici. Și cît mai mulți.

CLAUDIA: Devii patriarhal, Man. *(Surîzînd.)* Dar eu n-am nimic dintr-o Leea. Știi că menajera ta a știut să mă prevină, cu mii de surîsuri dulci-acre, că doctorii ți-au interzis să primești vizite? Mai că nu mi-a spus deschis că ar fi fost mai bine să nu vin.

MANOLE: Cum îți trece prin cap că ar îndrăzni? E drept că are un devotament patologic, ancombrant ca orice boală.

CLAUDIA: Dar e adevărat că tu ești bolnav, Man?

MANOLE *(după o ezitare)*: Un fleac. Nu mi-ai răspuns, Claudia.

CLAUDIA: Ba da. Nu, Man, nu vreau!

MANOLE: Dar de ce? *(Cu un fel de umilință.)* E urît din partea mea să încerc să te înduioșez. *(Cu reală durere.)* Sînt însă obosit, Claudia. Mă simt atît de îmbătrînit ...

CLAUDIA *(e prima ei izbucnire, francă, necontrolată)*: Să nu spui asta! Ești tot atît de puternic și de unic ca și atunci cînd te-am cunoscut. Ești cu atît mai mare decît noi toți, Man! Cum ai ajuns tu să te plîngi?

MANOLE: Mi-e frică de singurătate, și de ... *(Se oprește.)*

CLAUDIA: Și crezi că eu te pot ajuta?

MANOLE: Atunci, cine?

CLAUDIA *(cu un gest de nestăpînită tandrețe)*: Dragul meu. Dragul meu tigru ostenit. *(Îl îmbrățișează, pe jumătate femeie, pe jumătate soră. În tot timpul acestei lungi întrevederi, Cristina, care nu vede nimic din ce se întîmplă afară, a dat semne de impacientă și preocupare, pe care a încercat să le*

alunge scufundîndu-se în lucru. Acum însă, împinsă de curiozitate, a înaintat pînă în pragul holului; îi vede pe cei doi îmbrățișați. Se sperie — de indiscreția făcută, de scena surprinsă, nu știe nici ea. Cu un gest brusc, își smulge dosarele de pe masă și fuge, trîntind ușa.) Știi ce-o să facem, Man? Peste o săptămînă iau vacanță. Renunț la mare și viu să stau aici, la Snagov. Mă inviți?

MANOLE: Crezi că asta rezolvă ceva?

CLAUDIA: Sigur, sigur, ai să vezi. Nu spuneai totdeauna că sînt o femeie reconfortantă? O să pescuim, o să facem plimbări și o să alungăm gîndurile astea negre. Nu sînt eu *ta soeur de charité*? *(Se uită la ceas.)* Vai, cum am întîrziat!

MANOLE: Și cu omul acela cinstit și bun ce faci?

CLAUDIA *(îl privește și apoi, cu tristețe, ridică din umeri)*.

MANOLE: Nu așa, Claudia. N-are nici un rost. Vii aici și rămîi!

CLAUDIA: Dar e absurd, Man, e absurd! *(Se îndepărtează repede, însă în pragul holului se oprește, se întoarce și spune, cu un surîs care încearcă să fie brav.)* Îți mulțumesc pentru franchețe. Știi că nu mi-ai spus nici un cuvînt de tandrețe? *(Îi face un semn de salut cu mîna.)* Pe curînd! Îți telefonez eu. *(Și iese repede.)*

MANOLE *(se uită lung în urma ei)*: Nu ți-am spus nici un cuvînt de tandrețe ... *(Ridică din umeri.)* Nici că sînt grav bolnav de inimă nu ți-am spus. *(Intră în hol și se așază într-un fotoliu.)* Și nici că mi-e frică de moarte. *(În clipa aceasta, din altă cameră, se aude strigătul, amestecat cu plîns parcă, al Cristinei: „Nu vreau, mamă, nu vreau!" și o plesnitură ca de palmă. Apoi ușa se deschide și, furioasă, apare Aglaia. Cînd îl zărește pe Manole, își schimbă brusc fizionomia. Manole, plictisit și enervat, Aglaiei.)* Cine țipa așa? De ce nu e liniște în casă?

AGLAIA *(pierdută)*: Nu țipă nimeni, maestre ... Adică ... s-a lovit Cristina ... și ... Vă simțiți obosit?

MANOLE: Vlad e acasă?

AGLAIA: Cred că da.

MANOLE: Roagă-l să vină aici.

AGLAIA: Nu doriți un pahar cu citronadă, sau...?

MANOLE *(cu impacientă stăpînită, așa că tonul rămîne politicos)*: Doresc să vină Vlad.

AGLAIA: Da, maestre. Știți, doamna Claudia e atît de drăguță, și veselă, și vorbăreață, încît mă temeam să nu vă fi obosit și ...

MANOLE: Aglaie, ți-am cerut să nu vorbești nimănui despre boala mea. Ce i-ai spus doamnei Claudia?

AGLAIA: Nimic precis, vă jur. Însă mi-e atît de frică pentru sănătatea dumneavoastră ... Mi-aș da viața, numai să vă văd din nou voinic, și ...

MANOLE: Bine, Aglaie, lasă.

AGLAIA: Mai ales că știam că doamna Claudia are atîtea noutăți să vă povestească ... Mă temeam să nu vă ... tulbure ...

MANOLE: Ce noutăți?

AGLAIA: Păi, se spune că o să se căsătorească. M-am bucurat atît de mult pentru ea! Noi, femeile, de la o anumită vîrstă, avem nevoie de un sprijin, de un cămin. Am văzut-o și eu pe stradă, la braț cu un bărbat. Părea atît de fericită ... Rîdea ... Și el e foarte bine, înalt și tînăr încă. Cel mult patruzeci și doi, patruzeci și trei de ani. Și e îndrăgostit!... Nu v-a spus nimic?

MANOLE: Te-am rugat să-l chemi pe Vlad.

AGLAIA: Imediat, maestre, imediat. *(Iese repede.)*

MANOLE: Patruzeci și trei de ani! Și povestea e de notorietate publică! Asta nu mi-a spus-o. Și părea fericită ... Rîdea.

VLAD *(intrînd)*: Bună ziua, tată.

MANOLE: Fiecare-și aranjează viața, în jurul meu, de parcă n-aș mai fi. *(Cu voce tare.)* Bună ziua, Vlad.

VLAD: M-ai chemat? *(Insistînd.)* M-ai chemat?

MANOLE: Da, Vlad. Dacă nu vii singur, să stăm de vorbă ...

VLAD: Știam că ai vizite. Și, pe urmă, ne-ai obișnuit să nu te deranjăm nechemați. Ce-a spus doctorul?

MANOLE *(încă absent)*: Doctorul? Doctorul a constatat că am ... Ție o să-ți spun, deși mi-ar face plăcere să nu se vorbească de boala mea. Am o boală cu un nume foarte impresionant: *angor pectoris! Angor!* Ce sonoritate sumbră și somptuoasă, cu ecouri de subterană fără fund ... Nu? Și, totodată, augustă în laconismul ei, ca un verdict implacabil al sorții: *angor!* Ca și cum ai spune: moarte!

VLAD *(cu imperceptibil sarcasm)*: Boala se tratează, și numele îi vine de la *angere*, a sufoca.

MANOLE *(la fel)*: Mulțumesc, știu. Ai o imaginație săracă.

VLAD: Am o imaginație precisă.

MANOLE: Asta nu-i ideal în artă. Despre artă voiam să stăm de vorbă, Vlad. Ți-am văzut atelierul.

VLAD *(crispat)*: Și?

MANOLE *(cu precauțiune, ca să nu lovească prea tare)*: Cred că nu te-ai găsit încă.

VLAD: Te referi la căutările mele?

MANOLE: Ții să precizez? Bălăceala psihanalitică mi-a produs totdeauna repulsie. Faptul că măruntaiele sînt așezate mai jos decît capul nu le conferă adîncime. Falsele profunzimi, ca și falsele înălțimi mă crispează. Cît despre căutările formale, Vlad, nu sînt rodnice decît atunci cînd știi bine ce ai de spus. Și că merită s-o spui.

VLAD *(bufonînd)*: Despre măreția omului! Vorbe, tată. Cine mai crede în ele?

MANOLE: Și răspunderile? Tot vorbe sînt?

VLAD: Răspunderi! De-abia izbutesc să mă simt responsabil față de mine, și uneori și încercarea asta mi se pare caraghioasă. Mă uit în oglindă și-mi vine să rîd. *(Ironic.)* Bunul dumitale prieten, Brâncuși, făcea totuși păsări măiestre și coloane neterminate.

MANOLE: Da. Aveam viziuni diferite. Chestiune de temperament. Eu am fost un sangvin și un lacom de viață. Dar arta lui Brâncuși, ca a oricărui mare artist, făcea parte din ordinea și frumusețea lumii. Cînd a murit, am simțit că e mai puțină lumină în jur. Și, pe urmă, sculptura lui e fătată, nu ouată.

VLAD *(palid)*: Aș putea ști mai exact ce nu-ți place la mine?

MANOLE: Fără menajamente, nu? Ca între doi oameni de meserie. Nota de diletantism. În ceea ce faci tu e o lipsă de siguranță și totodată o ostentație agresivă, care pot fi admise la un amator, dar nu la un meșter adevărat. Și ai treizeci de ani.

VLAD *(izbit ca de o măciucă)*: Mulțumesc. *(Dă să plece.)*

MANOLE: Vlad!

VLAD: Nu văd ce ai mai putea să-mi spui. Cred că e destul de clar, nu?

MANOLE: Vreau să-ți fac o propunere. Convenabilă pentru amîndoi, sper. Mă asculți? *(Glacial, Vlad ridică din umeri.)* Doctorul mi-a interzis să lucrez deocamdată, și asta mă deprimă cumplit. Eu sînt ca un bou care trage la jug. Dacă n-am în ce mă opinti, dacă nu curg rînduri de sudori pe mine, nu mai am nici un rost, mă simt ca o cîrpă, ca o boarfă.

VLAD: Da, ai fost atît de absorbit de munca dumitale, toată viața, încît nu ți-a mai rămas timp să te gîndești

și la alții. Mă întreb cum de-ai aflat că mă ocup de sculptură.

MANOLE *(acuză șocul și, la început, caută o dezvinovățire)*: Bine, dar eu ți-am înlesnit intrarea la Institutul de artă și ...

VLAD: Adevărat, m-ai recomandat! Cine era să-ți respingă fiul? Dar, de fapt, între noi și animalele din casă n-ai făcut niciodată vreo deosebire. Cînd erai bine dispus, după lucru, se întîmpla să ne ridici de pielea gîtului, ca pe niște pisoi, și să ne săruți. Dispuneai să avem de mîncare, haine, bani, dar, la drept vorbind, niciodată n-ai știut că ai doi fii. Nu izbuteam să te interesăm. Cel mai găunos bloc de marmură a fost totdeauna, pentru dumneata, mult mai important decît noi. *(Pauză.)* Să știi că nu acuz, constat.

MANOLE *(nu ia prea în dramă cuvintele lui Vlad, dar le recunoaște justețea)*: Da, am fost un tată prost. Ticăloasa asta de sculptură e o amantă nesățioasă. Îți soarbe și măduva din oase. Ai să vezi și tu. *(Rîde.)*

VLAD: Eu n-am geniu.

MANOLE: Ascultă, Vlad. Hai să dăm naibii trecutul și să lucrăm cot la cot, ca meșterii de altădată. Tatăl și fiul, solidari în aceeași muncă, tovarăși pînă la anonimat, aceeași mînă și aceeași gîndire.

VLAD: Nu pricep bine.

MANOLE: Dar e simplu ca bună ziua, omul lui Dumnezeu. Vreau să realizez proiectul „Zburătorul". De zece ani mă gîndesc la el. *(Se duce la birou și, agitat, scoate o serie de schițe.)* Uite, am toate schițele gata. *(I le arată, febril.)* Înțelegi, o statuie care să sugereze saltul omului într-un ev, să se înalțe pînă la mit. Și, băiatule, totul e studiat pînă în amănunt. Dar n-am puterea să lucrez. Nu pot ține dalta. Aș cădea pe drum. E gigantică, blestemata. Pe cînd tu ești tînăr. Aș sta tot timpul lîngă tine, te-aș învăța, te-aș conduce, ți-ai face și tu o ucenicie solidă, onestă, trainică. După asta, ai putea să-ți ții meseria în degetul mic. Te-ai juca în bile cu tot ce știu colegii tăi. Ți-o făgăduiesc. Ce spui, nu-i grozav? Ei? *(A ajuns la maximum de euforie. Și de-abia atunci realizează surîsul înghețat al lui Vlad.)* De ce rîzi?

VLAD *(îl privește mai departe, surîzînd. Apoi surîsul se transformă într-un rîs puternic și rău)*: Ha-ha-ha! Colaborare! Dumneata, capul, și eu, unealta. Ești șiret, tată, dar eu țin la mica mea personalitate.

MANOLE: Nu-ți place proiectul?

VLAD: Nu-i contest un soi de genialitate iresponsabilă. Ca a unei forțe naturale. Dar nu-mi place. Cred că mi-am cîștigat și eu dreptul să-ți spun cîteva adevăruri. Arta dumitale, în întregime, nu-mi place. *(În derîdere.)* Apologia puterii creatoare a omului! Noul Adam! Triumful rațiunii! Ai o filozofie învechită, de predicator umanist, tată. Nu înțelegi nimic din spiritul adevărat al timpului. Chiar dacă aș vrea să lucrez cu dumneata, n-aș putea. Am o altă concepție despre artă.

MANOLE *(furios)*: Pe dracu! N-ai nici o concepție! Nu ți-o fi plăcînd predica mea, dar sculptura mea stă. Pe cînd a ta e ca o bîlbîială care încearcă să imite vorbirea.

VLAD *(pentru prima dată aprins, pînă acum a fost rece și ironic)*: Perfect. Bîlbîială! Nici nu știi ce bine ai nimerit. Dar nu o bîlbîială ce încearcă să imite vorbirea, ci care-și bate joc de ea, îi dă cu tifla. Prefer să mă bîlbîi decît să fac fraze frumoase. E mai onest. Îmi bîlbîi neputința. Mă simt mai cinstit și mai curat trăind în urangutan, decît simulînd credința în mitul dezumflat al omului. Și în loc să sculptez „Zburători" și „Primăveri", eu vreau să mă bîlbîi, să mă bîlbîi, să mă bîlbîi! *(Iese.)*

MANOLE *(singur, s-a prăbușit într-un fotoliu, cu schițele risipite lîngă el. După o clipă se apleacă cu greu și începe să le strîngă. Și le așază pe genunchi, trecîndu-și palma peste ele cu un gest de mîngîiere. Apoi se ridică brusc, scrîșnind cu furie)*: Idiotule! Idiotule!

(Și pe această invectivă, deschide larg ușile atelierului. Îl vedem apucînd un ciocan și o daltă. Apoi dispare din ochii noștri; prin geamul mat îi vedem bine silueta lîngă un bloc uriaș de piatră. Ridică ciocanul și lovește, o dată, de două ori, de trei ori. Apoi, ciocanul îi cade din mînă. Reintră în scenă descompus, cu mîna pe inimă. Se tîrăște pînă la fotoliu. E țeapăn, respiră greu.)

MANOLE: N-o să mai pot lucra niciodată. Niciodată ... *(Din interior apare Cristina.)*

CRISTINA: M-a trimis mama ... *(Dar, cînd îl vede mai bine, rămîne împietrită, speriată. Tăcere. Manole ridică ochii spre ea și o privește un timp, care pare nesfîrșit.)*

Întuneric

În grădină. Așezat într-un fotoliu, Manole are în mînă un bloc de desen. Claudia, o carte. Dar el nu desenează și ea nu citește. Manole dă semne de iritare, bate cu creionul în bloc.

CLAUDIA: Ce-i cu tine? Pari nervos.

MANOLE: Nu. Unde umblă fata aia?

CLAUDIA *(surîzînd)*: Dar de-abia a plecat, Man. Și tu ai trimis-o.

MANOLE: Ca să bată la mașină o pagină nu-i trebuie un ceas. *(Pauză.)* Ce citești?

CLAUDIA: E un volum de Poe. L-am găsit la Vlad.

MANOLE: Îți place literatura asta de tenebre?

CLAUDIA: Viața nu e în întregime veselă și sănătoasă.

MANOLE: Tocmai de aceea, funcția artei e să afirme și să ordoneze, nu să nege și să dizolve.

CLAUDIA: Sîntem înconjurați de atîtea taine ...

MANOLE: Încît n-avem voie să le și atîtăm.

CLAUDIA: Și totuși, ce frumos e! Ascultă. *(Citește.)* „Și atunci, am urlat: smulge-ți pliscul din inima mea și pleacă departe de pragul meu, cumplită arătare! Iar corbul a spus: *Nevermore*. Niciodată de-acum înainte!"

(Manole a ascultat cu atenție și e vizibil impresionat; o privește, parcă speriat, pe Claudia.)

CLAUDIA *(alarmată)*: Ce-i, Man?

MANOLE *(încet)*: Și pasărea morții nu s-a mai mișcat niciodată din casa lui. *(Claudiei.)* Nu-i așa? Niciodată de-acum înainte. *(Izbucnind, tare.)* Cristina!

CRISTINA *(apărînd în ușă)*: Imediat, maestre. Nu mai e decît o jumătate de pagină.

MANOLE: Termină mai repede și vino.

CRISTINA: Da, maestre. *(Iese.)*

CLAUDIA *(ca și cum n-ar fi sesizat semnificația apelului lui Manole)*: Ai s-o sperii pe fetița asta cu violențele tale de despot.

MANOLE *(îngrijorat)*: Nu mi-am dat seama că sînt violent. Crezi că ar trebui să fiu mai drăguț cu ea?

CLAUDIA: Nu e vorba să nu fii violent sau mai drăguț, ci să fii firesc.

MANOLE *(stupefiat)*: Firesc? Dacă nici eu nu sînt firesc!...

CLAUDIA: În fond, ai dreptate. Ai rămas un copil mare, Man.

MANOLE *(după o clipă)*: Claudia, eu m-am schimbat mult?

CLAUDIA: În general, sau față de mine?

MANOLE: Față de tine nu pot să mă schimb. *(Claudia rîde.)* Am spus un lucru foarte amuzant?

CLAUDIA: Nu. Culmea e că ești de bună-credință. Asta mă dezarmează. Ți-amintești că săptămîna trecută mi-ai făcut o propunere, Man?

MANOLE: Dar aștept și acum răspunsul.

CLAUDIA: Răspunsul ți l-am dat de la început. Dar dacă aș fi totuși o femeie capricioasă și acum aș spune „da"?

MANOLE: Aș fi foarte fericit.

CLAUDIA: Ce cuvînt mare, dragul meu. Nu, n-ai fi. Calculele rezonabile n-aduc fericire, ci, cel mult, o oarecare liniște. Dar ai atîta nevoie de ea, încît mai că aș primi, dacă ți-aș putea-o da.

MANOLE: În ciuda existenței domnului aceluia care-și manifestă dragostea pe stradă atît de vizibil, încît nu mai e un secret pentru nimeni?

CLAUDIA *(dură)*: A plecat din București. *(Pauză.)* Ieri.

MANOLE: Din cauza mea?

CLAUDIA: Din cauza mea. Și nu se va întoarce. E un om care se ține de cuvînt.

MANOLE: Tu chiar nu vrei să te măriți cu mine?

CLAUDIA: Rolul de soră de caritate îl pot îndeplini și fără să trec pe la Starea Civilă. Dacă-l mai pot îndeplini.

MANOLE: Dar îmi ești dragă.

CLAUDIA: Știu. Însă îți sînt de douăzeci de ani. Așa că, ce rost are să schimbăm ceva, formal?

MANOLE *(furios)*: Ascultă, tu îmi joci aici un rol, te crezi pe scenă. Cu voi, actorii, nu știi niciodată pe ce lume te afli. Ce te-a apucat?

CLAUDIA *(rîzînd)*: S-ar putea să joc puțin, Man. Prea sînt emoționată, ca să fie adevărat. Și, la urma urmei, n-am dreptul să-mi scriu și eu, o dată, rolul? *(Cu intensă pasiune, strîngîndu-i capul la piept.)* Ah, ce mult, ce mult te-am iubit, omule ...

MANOLE: Și eu, Claudia.

CLAUDIA: Tu n-ai iubit cu adevărat niciodată, Man. Și pe nimeni. În afară de sculptura ta. Restul a fost surplus de bogăție. Risipă. Chef.

MANOLE: Nu-i adevărat. Te-am iubit.

CLAUDIA *(punîndu-i mîna pe gură)*: Vrei să te ajut eu să vezi limpede în tine?

MANOLLE *(după o clipă)*: Spune.

CLAUDIA: În primul rînd, ești de un egoism monstruos, rapace și fără scrupule în tot ceea ce nu e arta ta.

MANOLE: Dar arta mea concentrează tocmai ceea ce e mai bun în mine. Cu ce-ai vrea s-o hrănesc, dacă m-aș risipi?

CLAUDIA: Știu, Man, nu e nevoie să te aperi. Eu te-am iubit în ciuda egoismului ăstuia, și poate și pentru el. *(Glumeț.)* M-a impresionat. E atît de monumental ... *(Cald.)* Știam că se răscumpără înmiit, undeva. Dar lasă-mă să-mi continui demonstrația.

MANOLE: Ascult.

CLAUDIA: Așa încît ceea ce numești tu dragoste a fost, în viața ta, doar pinten pentru imaginație și senzualitate, nu sens de existență și împlinire. Am știut asta și am acceptat.

MANOLE: Cîtă resemnare!

CLAUDIA: Mi-au trebuit, totuși, ani, ca să ajung la ea. Și acum ești bolnav. Mai bolnav decît mi-ai mărturisit. Nu-i așa? *(Manole aprobă.)* Nu mai poți lucra. Te uiți în jurul tău și descoperi că ești singur. Tu ai fost totdeauna obișnuit să simți materia sub palme. Acum vrei să te sprijini de ceva, și nu găsești nimic. Ți-e frică. De ce să te agăți?

MANOLE *(surescitat)*: De unde știi că...?

CLAUDIA: Ce?

MANOLE: Credeam că vorbești de prăpastie!

CLAUDIA: Ce prăpastie?

MANOLE: Nu, nimic. Spune mai departe. Într-o măsură oarecare, ai dreptate.

CLAUDIA: Numai într-o singură măsură? Și-atunci încerci s-o legi mai mult de tine pe Claudia. Îi propui să se mărite cu tine, dintr-un soi de credință, superstițioasă și naivă, în instituția, totuși solidă, a căsătoriei. E adevărat?

MANOLE: Asta e adevărat. Dar ea refuză.

CLAUDIA: Refuză, pentru că gestul i se pare convențional și fără importanță. Chiar puțin caraghios, ca orice lucru de prisos. Ea socotește că important este ca ea să fie lîngă tine. Și vine, fără ezitare. Renunțînd poate la șansa de a face fericirea altui om. Și de a-și găsi ei însăși o liniște de care are nevoie, pentru că nu mai e tînără. Și descoperă ... Sînt idiot de emoționată. Descoperă că e complet inutilă.

MANOLE: Ce vrei să spui?

CLAUDIA: Că nu te mai pot ajuta, că n-am nici un rost aici, pentru că ... eu nu mai exist pentru tine, Man. Sînt doar umbra a ceva ce a fost. *(Cu disperare.)* De ce taci? E adevărat?

MANOLE *(după o tăcere lungă)*: E uimitor ce intuiție ai. Dar lucrurile sînt mai grave și mai altfel decît crezi tu, Claudia. Știi că uneori am senzația că nu tu, ci că nimic nu mai există cu adevărat? M-apucă o neliniște cumplită și, deodată, cu mirare, văd, în sensul cel mai propriu al cuvîntului, cum realitatea se dislocă, crapă, ca o pojghiță zguduită de un cutremur, se subțiază, și sub ea apare ...

CLAUDIA *(înspăimîntată)*: Man!

MANOLE: Și totuși, nu sînt nebun. Mă controlez. Dar, în clipele acelea de spaimă, cînd totul fuge și se destramă, făcînd loc unei alte realități, necunoscute, eu nu mai sînt eu. Înțelegi, n-am fost în viața mea bolnav, nu m-am gîndit niciodată la moarte, sau dacă am făcut-o, a fost cu o cumplită beție de orgoliu — că mîinile astea au învins-o, că plăsmuiesc atîta viață încît, sub greutatea ei, moartea e strivită, gonită nu știu unde. Și deodată ... *(Pauză.)* Mi-e scîrbă de mine! Să nu pleci, Claudia. Dacă nu pot munci, numai tu îmi poți da o certitudine, un punct de sprijin imediat, în a cărui realitate să cred. Vlad ... *(Face un gest descurajat.)*

CLAUDIA *(luîndu-i capul la piept. Cu sfîșietoare tandrețe)*: Bine, n-o să plec, Man. *(Manole îi ia mîna și o lipește de obrazul lui.)*

CRISTINA *(intră grăbită, veselă, cu o foaie de hîrtie)*: Gata! *(Văzîndu-i, se fîstîcește.)* Am ... Am uitat ciorna. *(Vrea să iasă.)*

CLAUDIA *(revenindu-și)*: Stai, Cristina. *(Lui Manole.)* Ai nevoie de ciornă?

MANOLE: Ce să fac cu ea? *(Întinde mîna după hîrtie.)* Mulțumesc. S-o semnez. *(Semnează.)*

CRISTINA *(entuziasmată)*: E splendidă, maestre.

CLAUDIA *(ca să facă conversație)*: Ce e, un articol?

MANOLE: O scrisoare deschisă pentru presă. În legătură cu Conferința de la Geneva. *(Cristinei.)* Cum a rămas? Trimit ei după ea?

CRISTINA: Da. Dar pleacă domnul Vlad în oraș. Să-i spun?

MANOLE: Bine.

CRISTINA *(din marginea grădinii, spre culise)*: Domnule Vlad!

MANOLE *(reluîndu-și blocul)*: Hai, Cristina, reia-ți o dată locul. *(Cristina se așază, Manole începe să deseneze. Claudia îi privește, apoi își deschide cartea.)*

VLAD *(intrînd, privește scena. Apoi)*: M-ai strigat?

MANOLE: Fii bun, dacă te duci în oraș, să lași textul ăsta la redacție.

VLAD *(luînd hîrtia și citind-o)*: „Scrisoare deschisă către artiștii din întreaga lume". Ce-i asta, un manifest? *(Rîde.)*

MANOLE: De ce rînjești?

VLAD: Așa sînt eu. Cînd nu mă bîlbîi, rînjesc. *(Trecînd, spre ieșire, pe lîngă Cristina.)* De ce nu stai în profil, să ți se vadă sînii? Nu-i ai urîți. Ai observat, tată? *(Iese.)*

MANOLE *(furios)*: Vlad!

CLAUDIA: Liniștește-te, Man. E o glumă grosolană, și-atîta tot.

MANOLE *(arătînd spre Cristina, care e gata să plîngă)*: Uită-te la ea.

CLAUDIA *(Cristinei)*: Și tu ce ți-ai luat aerul ăsta tragic? Presupun că, la vîrsta asta, ți s-au mai spus obrăznicii. Nu e nevoie să le subliniezi.

CRISTINA *(cu ton plîngăreț, copilăresc)*: Da' dumneavoastră nu știți nimic ...

MANOLE *(furios)*: Ce nu știu? Nu te lasă în pace? A îndrăznit cumva să se lege de tine?

CLAUDIA *(cu ironie blîndă)*: Man, mai puțină pasiune.

MANOLE *(o privește. Ridică din umeri și-i spune Cristinei, ceva mai domolit)*: Ei?

CRISTINA: Dacă ar fi numai glumele astea ... Sînt învățată, de la școală, cu obrăzniciile băieților. Însă socotește că-s proastă și-și bate joc toată vremea de mine. Mă urăște și mă jignește, mă face gîscă ...

MANOLE *(destins, izbucnește în rîs)*: Te urăște? Ce dramă cumplită se petrece în casa asta! *(Își reia blocul.)* Ia ridică puțin capul.

CRISTINA: Se consideră superior tuturor. Chiar și ... *(Se oprește speriată.)*

MANOLE *(pe care nu-l interesează cîtuși de puțin cui se consideră superior fiu-său)*: Așa că, prea multă simpatie pentru el îmi închipui că nu ai.

(Toată scena e urmărită cu multă atenție de Claudia.)

CRISTINA: Vreți să vă spun adevărul? Nu-l pot suferi!

MANOLE *(încîntat)*: Ce vindicativă! Tu ești o ființă primejdioasă!

CRISTINA: Cu Toma ... *(Explicativ.)* Toma și cu mine ne tutuim ... E cu totul altfel. E cel mai bun prieten al meu. Îmi făcea lecțiile la matematică, și eu

îi duceam poeziile unei fete dintr-a zecea, de care era îndrăgostit.

CLAUDIA *(puțin agasată, lui Manole)*: Apropo, cînd se întoarce Toma?

MANOLE *(preocupat de desen)*: Nu sta țeapănă. *(Claudiei.)* Nu știu, zilele astea, mi se pare.

CRISTINA: Sîmbăta viitoare. A scris și în ziare: a absolvit primul institutul.

CLAUDIA: Da, profesorul Dimitriu îmi vorbea despre el ca despre o speranță în domeniul matematicii, sau ...

CRISTINA: Nu, în fizica atomică.

MANOLE: Cînd am plecat din țară, era încă un adolescent deșirat, stîngaci și cu coșuri. Stătea toată ziua cu nasul în carte, dar nu știam că, pe deasupra, face și poezii.

CRISTINA: O, nu mai scrie de mult. S-a făcut om serios. Cînd a plecat din țară, mi-a spus: „Cristi, viața nu e o glumă. E o problemă. Și fiecare trebuie s-o dezlegăm."

MANOLE: Foarte profund. Și tu ai dezlegat-o?

CRISTINA: Eu sînt proastă. Nu pot singură.

CLAUDIA: Man, spuneai că vrei să facem o plimbare pînă la lac.

MANOLE: Acum e tîrziu, Claudia. Nu? Și mă amuză să o desenez pe fetița asta. E ca un mister nedescifrat. *(Lucrează.)* Și are o carnație de fruct care nu și-a pierdut complet verdeața. Ai surpriza strepezelii în dulceață. E o clipă foarte fugace în frumusețea unei femei. Ce spuneai, Cristina?

CRISTINA *(jignită de această analiză, care i se pare făcută la rece)*: Nu, n-am spus nimic.

MANOLE *(rîzînd)*: Extraordinară e vîrsta asta! Te-a indispus ceva, și transparența ta s-a și umbrit, a pierdut în calitate. Ai observat, Claudia?

CLAUDIA *(nervoasă, cu o nuanță de ironie)*: Da, observ. *(Își pleacă ochii pe carte.)*

MANOLE *(luînd o nouă foaie de desen)*: Întoarce capul și ridică puțin bărbia, Cristina. *(Încîntat.)* Claudia, ia uite ce linie pură, grațioasă și netă are gîtul. Privește, te rog. E un mic miracol, aproape de necrezut.

CLAUDIA *(mușcîndu-și buza)*: Îhîm.

MANOLE: Parcă ar fi un jet de apă. Hotărît lucru, oamenii ar trebui să trăiască pînă la douăzeci de ani, cel mai tîrziu. Vă imaginați ce paradis terestru ar redeveni lumea? Viața ar rămîne o glumă, și nu o „problemă" ... Urechea nu o ai frumoasă,

Cristina. La vîrf, tivul e puțin desfăcut. Dar imperfecțiunea asta e picantă. Introduce o mică notă de animalitate inocentă. Seamănă cu cornițele ascuțite ale iezilor. *(Deodată, impacientat.)* Ce ai, fetițo? Ce te preocupă? Cînd gîndești, te urîțești. *(Aruncă blocul.)*

CRISTINA *(se ridică brusc, cu lacrimi în ochi)*: Nu mai pot poza. Nu pot suporta să mă analizați așa, ca pe un obiect de studiu. Am și eu suflet. *(Iese în fugă.)*

MANOLE: Ce sînt isteriile astea?

CLAUDIA: Mă întreb dacă e într-adevăr naivă, sau face pe proasta. Eu mă duc totuși pînă la lac. *(Se ridică.)*

MANOLE: Stai puțin. Ce-ai vrut să spui?

CLAUDIA: Ghicește tu, Man. La șaptesprezece ani, ești un mister nedescifrat, la patruzeci, te distrezi fabricîndu-le. *(Manole rămîne preocupat. Apare Cristina, șovăind, copilărește, între surîs și plîns.)*

CRISTINA: Vă rog să mă iertați ... Nu mai fac. *(Serioasă.)* De ce mă priviți așa? *(Intimidată, pierdută.)* Ce cald e, nu?

Întuneric brusc

Manole și Cristina sînt exact în aceeași atitudine, dar a mai trecut o săptămînă

CRISTINA *(e mai degajată și are chiar o nuanță de cochetărie atunci cînd își ridică părul pe ceafă)*: Vai, ce cald e și astăzi ...

MANOLE *(desenînd)*: Cînd ți-ai ridicat părul, parcă ai ieșit din baie. Am avut și senzația picăturii de apă care ți s-a strecurat pe ceafă.

CRISTINA *(rîzînd)*: Ce bine ar fi! Sînt leșinată de căldură. *(Cu alint.)* Cînd o să am voie să mă duc să mă scald?

MANOLE *(lăsînd blocul, cu iritare)*: De ce nu mi-ai spus că te plictisești? Du-te, nu te reține!

CRISTINA *(speriată)*: N-am spus că mă plictisesc! Am spus că mi-e cald. *(Pauză. Cu un fel de disperare.)* Niciodată n-o să știu cum să mă port cu dumneavoastră.

MANOLE: Hai, du-te și te scaldă.

CRISTINA: Nu vreau! Pot sta așa și toată viața.

MANOLE *(surîzînd)*: Chiar atît de mult nu-ți pretind.

CRISTINA: Pot orice mi-ați cere. Mai ales atunci cînd surîdeți, în loc să mă priviți încruntat și înghețat, de parcă aș fi ... un dușman de clasă.

MANOLE *(amuzat)*: Ce-o fi în capul tău?! Nu te-am privit niciodată încruntat și înghețat.

CRISTINA: O, ba da! Aveți atîtea feluri de a privi! Cum să mă mai descurc? Uneori, vă uitați la mine ca prin sticlă. Nici nu mă vedeți, sau mă vedeți ca pe fotoliul ăsta. Atunci mi-e ciudă și-mi vine să mă pipăi, să văd dacă n-am picior de lemn sau nasul în vîrful capului. Alteori, cînd aveți uitătura aceea rea și disprețuitoare, fug repede să mă uit în oglindă, dacă nu m-am transformat într-un scorpion sau o ciupercă veninoasă. Uf, ce mai plîng după aceea! Iar cîteodată ... *(Se întrerupe.)*

(În pragul holului a apărut Aglaia.)

MANOLE: Cîteodată? *(Privind-o lung.)*

CRISTINA *(pauză scurtă)*: Ca acum! E o privire pe care n-o pricep. Dar îmi vine s-o iau la fugă, sau ... *(Se întrerupe. Manole n-o ajută. Încît, aproape șoptit, spune.)* ... Să vă sărut mîna.

MANOLE *(ușor tulburat)*: De ce să fugi? Sau de ce să-mi săruți mîna? E la fel de absurd.

CRISTINA: Nu e. Știu eu. Adică, nu știu ... *(E pierdută.)*

MANOLE *(privind-o)*: Atunci, mai bine, fugi! *(Cu un gest brusc, Cristina se apleacă, îi atinge mîna cu buzele și fuge.)* Cristina!

CRISTINA *(se oprește lîngă culise. Vrea parcă să spună ceva, își mușcă buzele, apoi, făcînd semn în direcția opusă, spune)*: Vine doamna Claudia.

(Dispare. După cîteva clipe i se aude glasul. Cîntă Ciao-ciao, bambina! *Glasul se pierde. Pe fața Aglaiei, care a privit, atentă, scena, se întinde deodată un surîs de satisfacție. Coboară în grădină, tușind. Manole, absent, întoarce capul spre ea.)*

AGLAIA: O căutam pe Cristina, maestre.

MANOLE: Cred că e la lac.

AGLAIA: Iar o să stea două ceasuri în apă. E nebună după apă. *(Pleacă în direcția Cristinei. Se întoarce.)* Știți, dacă n-ați avea nevoie de ea, aș trimite-o puțin la munte.

CLAUDIA *(intrînd)*: Bună dimineața, Man.

MANOLE: Bună dimineața, Claudia. *(Îi sărută mîna, în vreme ce-i răspunde, cu o notă de iritare, Aglaiei.)*

Dar am nevoie de ea. Și, pe urmă, aici e un aer foarte sănătos.

AGLAIA: A, sigur! Am întrebat și eu așa, într-o doară. *(Explicativ, Claudiei.)* Mă gîndisem s-o trimit pe fetiță la munte, pentru vreo lună. Dar dacă maestrul nu se poate lipsi de ea ca secretară, nici vorbă nu poate fi. Mă duc să-i spun să nu stea mult în apă. *(Și, încîntată, iese.)*

CLAUDIA: La vîrsta asta, copiilor nu le strică să schimbe puțin aerul.

MANOLE *(iritat)*: Și cine o să-mi rezolve corespondența? Dar, mă rog, n-are decît să plece. *(Claudia îl privește atentă. Schimbînd tonul, Manole întreabă, formal.)* Pe unde ai fost?

CLAUDIA: M-am plimbat. Și tu?

MANOLE: Am lenevit.

CLAUDIA: Credeam că ești cu Cristina.

MANOLE: A plecat mai de mult. E drăguță fetița asta. Nu?

CLAUDIA: Da. Dar total insignifiantă. De ce nu faci și tu puțină mișcare? Te-am așteptat în pădure.

MANOLE: Iartă-mă, am uitat. *(Cu un surîs de scuză.)* Și, ca să fiu sincer, mă simt bine aici... La vîrsta ei nu există insignifiantă. Astea sînt lucruri care contează doar mai tîrziu. Știi, Claudia, de cîteva zile sînt mult mai liniștit. N-am mai trecut prin stările acelea oribile.

CLAUDIA: Chiar arăți mai bine. *(Suspinînd.)* În fond, ăsta-i lucrul cel mai important.

MANOLE: Mai important decît ce?

CLAUDIA *(eschivîndu-se)*: Nu știu. Vorbeam în general. De o bucată de vreme, toate le spun „în general". *(Pauză.)* Ți-aduci aminte, Man, de vara pe care am petrecut-o la Veneția?

MANOLE: Cînd erai geloasă pe statuia lui Colleone, pentru că mă duceam s-o văd în fiecare zi?

CLAUDIA *(cu o intonație foarte feminină)*: Geloasă? Nu te duceai decît ziua.

MANOLE *(prins de amintiri)*: Da, nopțile le petreceam, ca năuci, pe canale, pînă cînd zorii scoteau din apă o Veneție de argint. Cîți ani au trecut de atunci! Cum de ți-ai adus aminte?

CLAUDIA: Aveam douăzeci de ani și eram foarte frumoasă. Cel puțin, așa se spunea.

MANOLE: *„La bella"*. Așa te numeau gondolierii. Eram foarte vanitos de frumusețea ta.

CLAUDIA *(pauză)*: De ce mi-am adus aminte, Man? Pentru că sînt tristă, pentru că amintirea asta îmi adîncește tristețea pînă la lacrimi, și pentru că, totodată, mă consolează. E cel mai prețios bun al meu. *(Surîzînd.)* Noroc că amintirile nu ni le poate lua nimeni.

MANOLE *(tot surîzînd)*: Parcă ai ține un discurs funebru, draga mea.

CLAUDIA: Rîzi, dar nu e de rîs.

MANOLE: Și tu surîdeai.

CLAUDIA: Era un surîs de eroină tragică, Man! Cum de nu pricepi?!

MANOLE *(iritat)*: Ce se întîmplă, Claudia?

CLAUDIA: Am mai discutat, Man. Mă simt din ce în ce mai fără rost aici. Chiar puțin ridicolă.

MANOLE: Ridicol e să faci complexe la vîrsta asta.

CLAUDIA: E prima grosolănie pe care o aud din gura ta.

MANOLE *(luîndu-i mîna)*: Iartă-mă. Știi cît am devenit de necontrolat. Dar e atît de absurd ceea ce spui...

CLAUDIA: Și tu simți că sînt inutilă. Iar, într-o zi, prezența mea va începe să te sîcîie, apoi să te apese.

MANOLE: Claudia!

CLAUDIA *(izbucnind)*: De ce a trebuit să se termine totul atît de urît și jalnic?! *(Privindu-l.)* Cred că, de fapt, nici nu te mai iubesc. *(Minte sau încearcă să se convingă?)* De aceea mă simt acum atît de stingheră și cu mîinile goale. Nu mai am în mine decît milă. Pentru mine, pentru tine. O milă amestecată cu dezgust, ca în fața mizeriei sau a unei boli urîte.

MANOLE *(lovit)*: Îți mulțumesc pentru milă. N-am nevoie de ea! *(Pleacă.)*

CLAUDIA *(prea tîrziu)*: Man!

CRISTINA *(intrînd, veselă și proaspătă. E cu picioarele goale, cu sandalele în mînă, și se simte că, sub rochiță, trupul nu i s-a uscat bine)*: Bună ziua, doamnă. Maestrul nu-i aici?

CLAUDIA *(privind-o ostil)*: Nu. Și-a îngăduit să lipsească o clipă.

CRISTINA *(care nu pricepe, surîde stînjenit, ca toți oamenii care nu pricep, dar nu vor să pară nepoliticoși. După o clipă însă mărturisește)*: Nu pricep. *(Privirea Claudiei o face să se controleze critic. Rîde, ușurată.)* Nu știam de ce mă măsurați așa. Am venit cu picioarele goale prin iarbă. Nici nu m-am uscat bine. M-a gonit mama. Cică slăbesc dacă

stau prea mult în apă. Dar noaptea, cînd e lună, mă duc să înot fără să știe ea. Alaltăseară, n-am ieșit din apă trei ceasuri. Începuse să mijească de ziuă. Dumneavoastră vă place să înotați? *(În tot timpul acestei sporovăieli, așezată pe bancă, și-a frecat tălpile picioarelor, ca să le curețe de nisip, și-a șters cu mîna pulpele, se încalță. Totul cu un firesc de animal tînăr.)*

CLAUDIA *(sentimentele ei sînt contradictorii: tinerețea Cristinei o irită și, totodată, o seduce)*: Cît ai în talie, fetițo?

CRISTINA: Nu știu. Treizeci și doi, mi se pare. *(Puțin îngrijorată.)* Sînt prea slabă.

CLAUDIA: Lasă, că ai să te îngrași și tu. După treizeci de ani, mușchii încep să se relaxeze pe încetul, pielea își pierde strălucirea și elasticitatea, ochii — transparența ...

CRISTINA *(cu un hohot de rîs)*: Oho, pînă la treizeci de ani mai am! La treizeci ești un om bă ... *(Se sperie de gafă.)* Adică, nu mai ești chiar așa de tînăr. Dar dumneavoastră ce vă pasă? Sînteți atît de frumoasă! Pe cînd eu, o să arăt ca mama. Ea nu-i frumoasă.

CLAUDIA *(oarecum dezarmată)*: Se ține bine. Ce ai de gînd să faci la toamnă? La ce facultate te înscrii?

CRISTINA: Dacă aș ști! Dar n-am nici un fel de talent. *(Rîzînd.)* Mama vrea să mă fac artistă.

CLAUDIA: Și tu nu vrei?

CRISTINA: Prea deșteaptă nu sînt eu, însă destul ca să-mi dau seama că n-am nici o chemare. O să încerc la filologie.

CLAUDIA: Poate te măriți.

CRISTINA: Tot trebuie să am o meserie a mea. A trecut timpul „casnicelor".

CLAUDIA: De ce? Dacă te-ai mărita cu un om în vîrstă, cu situație frumoasă ...

CRISTINA *(rîzînd)*: Cu unul bătrîn? Să-i pun ventuze și să dorm într-un pat cu el?

CLAUDIA *(mai destinsă, cu un început de surîs)*: Există și bărbați în vîrstă plini de farmec și ... Uite, eu o să joc la toamnă într-o piesă de Cehov ... *Pescărușul*. O cunoști?

CRISTINA *(încurcată)*: Da, am citit-o, mai demult ... Adică ... *(Cu francheță.)* Nu, n-o cunosc.

CLAUDIA: Acolo e vorba, tot așa, de o fată de vîrsta ta, care se îndrăgostește de un bărbat de vreo patruzeci de ani, un artist celebru ... un scriitor.

CRISTINA *(sceptică)*: Și cum se termină?

CLAUDIA: Scriitorul are o veche prietenă, o actriță. Rolul ei o să-l joc eu. Cu fata se distrează, o nenorocește, pentru că un bărbat în toată firea nu poate găsi niciodată, la o fetiță de vîrsta ta, ceva care să-l intereseze cu adevărat. E vorba de o atracție pur senzuală. Rîvnește la ea, așa cum ar rîvni la primul sparanghel sau la prima roșie. Dar trufandalele trec repede și se transformă în ciorbe și bulion.

CRISTINA: Ce poveste de pe timpul lui Pasvante!

CLAUDIA: De ce, crezi că s-au schimbat bărbații?

CRISTINA: Nu știu. S-au schimbat fetele. Cum o să se îndrăgostească o fată de azi de un bărbat în vîrstă? Doar dacă se preface, din interes. Sînt și neisprăvite din astea.

CLAUDIA *(rîzînd și sărutînd-o)*: Ești drăguță.

CRISTINA: Cînd o să le povestesc fetelor că m-ați sărutat, o să moară de invidie.

CLAUDIA: Zău?...

CRISTINA: Păi ... să fii atît de intimă cu Claudia Roxan! *(Pauză; pe un ton amărît.)* Spuneți-mi, credeți în adevăr că o fată de șaptesprezece ani nu-i decît un sparanghel?

CLAUDIA *(rîzînd)*: Îți explicam doar de ce un bărbat matur nu poate iubi cu adevărat o adolescentă. Dragostea adevărată presupune comuniune de gînduri, respect, înțelegere — în sfîrșit, trebuie să existe anumite punți. Goethe avea aproape șaizeci de ani și Bettina numai vreo douăzeci și doi cînd s-au cunoscut. Asta nu l-a împiedicat să scrie despre ea că e un tăun nesuferit, care l-a plictisit toată viața.

CRISTINA: Sînt niște îngîmfați.

CRISTINA: Cine?

CRISTINA: Bărbații ăștia maturi. Ce, noi n-avem inimă, și cap, și probleme? Ehei, cîte probleme! Și complexe avem! Fetele de altădată erau niște naive fericite.

CLAUDIA *(îmbrățișînd-o, cu un hohot franc de rîs)*: Mă sperii, Cristina.

VLAD *(care a apărut în pragul holului)*: Scuzați-mă. Am impresia că am întrerupt o scenă de confidențe. Dar joc cu consecvență rolul „trădătorului" din teatru.

CLAUDIA: Ai un cap foarte potrivit.

VLAD: Asta m-a și făcut să am caracter prost. A trebuit să mi-l acomodez capului. *(Se așază.)* Cristina, vrei tu să fii drăguță și să-mi dai o citronadă? M-a năucit căldura.

CRISTINA: Sigur. Doriți și dumneavoastră, doamnă?

CLAUDIA: Dacă tot te duci ... *(Cristina iese. Vlad o urmărește cu privirea.)*

VLAD: Are picioare frumoase.

CLAUDIA: N-ai nici un pic de discreție în apetiturile tale.

VLAD: Alții sînt indecent de discreți. Pornirile ascunse sînt mai scabroase.

CLAUDIA *(a tresărit)*: Iar inventezi lucruri urîte?

VLAD *(rîzînd)*: Dumneata știi foarte bine că nu inventez nimic. În sfîrșit, nu insist. Poate că inventez, totuși.

CLAUDIA: Chiar îl urăști?

VLAD *(întrebarea directă l-a impresionat. Lasă capul în jos. După un timp, spune)*: M-am întrebat de multe ori. E neplăcut să fii numai jumătate din cineva. Jumătatea impură, lunară și sterilă. Cîteodată, cînd mă gîndesc cît de rotundă și plină i-a fost viața, îmi vine să cred că s-a eliberat în mine de toate întunecimile și îndoielile din el. Ca într-un vas imund.

CLAUDIA: E cumplit ceea ce spui.

VLAD *(rîzînd)*: Poate că a făcut pact cu dracul, și eu sînt prețul.

CLAUDIA: E cumplit, dar, din fericire, neserios. Prea e pe după ureche, Vlad.

VLAD: Ce știi dumneata! Eu cred în dracul. *(Apare Cristina.)*

CRISTINA *(întinzînd o tavă cu pahare)*: Poftiți, e frapată.

VLAD *(luînd paharul)*: Gustă tu întîi, să fiu sigur că nu mă otrăvești. *(Cristina rîde.)* Nu glumesc. *(Îi întinde paharul și Cristina, aproape silită, își moaie buzele.)* Unde ai sărutat paharul? *(Bea, apoi declamă.)*

O, bunule spițer, ce repede
Lucrează băutura ta ... Mi-a fost
De-ajuns o sărutare, ca să mor ...

(Claudiei.) Corect? *(Pauză. Comic.)* Hm! Uite că nu mor. Teatru! Teatru! *(Apropiindu-se de o masă pe care sînt ziare.)* Ce mai scrie în gazete? Azi sîntem în cincisprezece. *(Răsfoiește ziarele. În tot timpul acestei scene, Claudia l-a urmărit, curioasă, iar Cristina, nedumerită. Se agață de întrebarea lui Vlad, care i-a amintit ceva.)*

CRISTINA: Vai, cît e ceasul? La douăsprezece trebuia să se transmită scrisoarea maestrului. *(Se repede în hol, la un aparat de radio care nu se vede.)*

VLAD: Ce pierdere ireparabilă!

CLAUDIA *(cu ironie amară)*: Ce atmosferă tihnită și senină domnește în casa asta!

VLAD *(mîrîind, cu nasul în gazetă)*: Nu-i așa? *(Cu emfază.)* Sub soarele gîndirii umaniste, roadele cresc aici bogate și grele. *(Face un semn cu capul spre hol, de unde se aude, la radio, vocea lui Manole Crudu.)* Ascultă-l.

VOCEA LUI MANOLE LA RADIO: „...între pace și distrugere. Pentru mine este o mîndrie să declar deschis că sînt un artist al țării mele și al drumului ei de azi. Dar mîna pe care vi-o întind e fraternă, căci arta este, înainte de orice, semnul puterii omului asupra haosului și morții."

VOCEA CRAINICULUI DE LA RADIO: Am transmis Scrisoarea deschisă adresată de sculptorul Manole Crudu artiștilor din întreaga lume. *(Cristina închide aparatul și apare în pragul holului.)*

VLAD *(Claudiei)*: Ia privește-o, e emoționată! *(Cristinei.)* Ai priceput și te-a convins?

CRISTINA: Unde nu pricep cu mintea, pricep cu inima. Era foarte limpede.

VLAD: Nimic nu e limpede, domnișoară. Claritatea e o șmecherie a omului. Și bătrînul e un mare șmecher. *(Iese.)*

CRISTINA: Doamnă Claudia ... la el v-ați gîndit cînd mi-ați vorbit de piesa aceea, în care o fată tînără se îndrăgostește de un ...

CLAUDIA *(stupefiată)*: La Vlad?

CRISTINA: Așa am crezut.

CLAUDIA: Nu. Mă gîndeam la un om care să aibă personalitatea și vîrsta lui Man, de pildă.

CRISTINA: El?

CLAUDIA: Ei, da. Tot așa ai judeca?

CRISTINA: Bine, dar maestrul nu-i un om ca ceilalți. Cum să te gîndești la ... El e un geniu, un fel de zeu ...

CLAUDIA *(impacientată, ridicîndu-se)*: Un zeu care suferă de inimă și de sciatică și are cincizeci și opt de ani. *(Se îndreaptă spre hol, dar în prag îi iese înainte Manole.)*

MANOLE *(conciliant)*: Claudia, dacă vrei totuși să ne plimbăm ...

CLAUDIA: Nu mai am chef. Cred că o să ... *(Se întrerupe. S-a auzit zgomotul unei mașini.)* Cine o fi venit?

(Urmează o clipă de așteptare, după care, cu o valiză în mînă, își face apariția Toma. E un tînăr superb, blond și croit în atlet.)

CRISTINA *(cu un țipăt de bucurie)*: Toma! *(Aleargă spre el.)*

TOMA *(îi ia mîinile, privind-o)*: Tu ești, Cristi? *(O ridică de subțiori ca pe un copil și o sărută zgomotos pe amîndoi obrajii.)*

CRISTINA: Nu te așteptam decît sîmbătă.

TOMA: Am putut pleca mai devreme. *(Se îndreaptă spre Claudia.)* Sărut mîna.

CLAUDIA *(bucuroasă)*: Bine ai venit, Toma. *(Acesta se găsește acum în fața lui Manole. Îi întinde mîna, cu surîsul lui deschis și fermecător.)*

TOMA: Tată!

MANOLE *(vag emoționat)*: Ia uite ce flăcău superb am! Pe mine nu mă îmbrățișezi? *(Se îmbrățișează, apoi îl privește iar, încîntat.)* Cred că ești cea mai izbutită dintre toate creațiile mele. *(Izbucnește în rîs și îl ia de braț.)* Ce bine că ai venit, băiatule!

Întuneric brusc

PARTEA A DOUA

Noapte. Pe bancă, Manole și Domnica stau de vorbă.

DOMNICA: Săptămîna asta n-ai venit deloc.

MANOLE: Nu, n-am venit. Și nici n-o să mai vin.

DOMNICA: Atunci, mă gonești de tot din ochii tăi? Credeam că măcar noaptea să te mai văd din cînd în cînd.

MANOLE: Nu te gonesc.

DOMNICA: Te porți de parcă ți-ar fi frică de mine.

MANOLE: Ce ți s-a mai năzărit? De ce să-mi fie frică?

DOMNICA: Zic și eu, ca o babă proastă. Se vede că în noaptea asta iar ți-a fost rău, dacă ai venit.

MANOLE: De unde știi?

DOMNICA: Am băgat de seamă că atunci mă cauți. Numai noaptea și cînd ți-e rău. *(Manole tace.)* Să știi că eu nu plec din casă.

MANOLE: De ce să pleci? Te-a dat cineva afară?

DOMNICA *(pauză)*: Uf, maică, tare mă mai dor osemintele. Nu plec, că tot mai ai nevoie de mine. Eu te-am alăptat, eu te-am purtat în brațe, eu ...

MANOLE: Știu, știu, nu te mai văicări.

DOMNICA: Nu mă văicăresc. Spun. *(Pauză.)* Și lor le spun tot așa.

MANOLE: Cui, lor?

DOMNICA: Bătrînilor mei. Zice mămuca: „Hai, fato, odată, mai strînge-te de pe drumuri, că s-a înnoptat. Ce tot umbli prin străini?" Și tătuca se uită mustrător la mine. Da' eu le spun: „Dragii mei, nu pot încă veni că s-a întors Manole acasă. Și el

nu-i străin. Eu l-am învățat să meargă. Și pînă la noapte tot mai este." Atunci, tătuca mai scormonește ce mai scormonește cu bățul în praf, se mai uită o dată la mine și spune mămucăi: „Las-o, Ileano, că-i capie ... Sau o fi știind ea ce știe ..." Și se tot duc, cu roua pe față, cu ceața pe brață. Dar nu se supără. Că pe urmă vin iar. Toată vremea vin. Eu nu știu cum de nu obosesc.

MANOLE *(cu spaimă surdă)*: Du-te și te culcă, dadă. Du-te de-aici.

DOMNICA *(ridicîndu-se)*: Vezi, iar m-alungi. Da' din casă nu plec, Manole, să știi. Cine o să aibă grijă de tine? *(Se îndepărtează. Cu puțină acreală în voce.)* Și spune-i și tu Aglaiei să-mi dea lapte, să nu mai îmi dea carne, că nu pot s-o mestec. *(Dispare.)*

MANOLE: Am ajuns să mă înspăimînt de niște flecăreli de femeie bătrînă, cu mintea întunecată. Dacă aș putea să dorm, să dorm!... Nu, nu trebuie. Mai ales asta nu trebuie: „Somnul rațiunii zămislește monștri" ... Ce liniște sufocantă e în noaptea asta. Parcă s-ar fi oprit timpul în loc, și nemișcarea lui apasă ca o povară uriașă deasupra pămîntului. *(Se ridică în picioare, respirînd ca un om care se sufocă. Deodată, strigă.)* Cine-i acolo? Cine umblă pe furiș?

CRISTINA *(ieșind la iveală, speriată și rușinată)*: Eu sînt, Cristina.

MANOLE *(se lasă din nou pe bancă și izbucnește într-un rîs puternic. Dar se oprește brusc și întreabă)*: Pe unde umbli noaptea?

CRISTINA: Am fost la scăldat.

MANOLE: Acum?

CRISTINA: Da, uitați-vă, am părul ud. *(Face un pas spre Manole.)*

MANOLE: Nu te apropia. Vezi că trebuie să fie un scaun de grădină pe-acolo. L-ai găsit?

CRISTINA: Da.

MANOLE: Așază-te și povestește.

CRISTINA: Ce să povestesc? Îmi place noaptea, cînd e lună și cald, să înot în lac. Și doamna Claudia știe. *(Schițează gestul de a se ridica.)* Pot să plec?

MANOLE: Mai rămîi. *(Aproape rugător.)* Mi-e urît, Cristina.

CRISTINA: Nu vă simțiți bine?

MANOLE: Sînt foarte bine. De ce mă sîcîiți toată vremea cu întrebarea asta? Parcă vă mirați că trăiesc ... De ce nu-mi răspunzi?

CRISTINA: Pentru că, orice aș spune, tot prost iese.

MANOLE: Așa cum stai, acolo, de-abia te ghicesc. Și, de fapt, prefer să taci. Ca o statuie într-un boschet. *(Rîde încet.)* Dar statuile au graiul lor, pe care eu îl aud.

CRISTINA: Atunci, mă auziți și pe mine, cînd tac?

MANOLE: Atît cît trebuie. *(Surd.)* Cît am curajul să știu. Îți simt palpitul respirației, știu că ai părul ud, că miroși toată a ierburi. Aud viața din tine.

CRISTINA *(cu un curaj care i se pare supraomenesc)*: De ce ați spus că...?

MANOLE: Ce?

CRISTINA *(abia izbutind să reproducă cuvintele)*: „Cît am curajul să știu." Așa ați spus.

MANOLE: Pentru că sînt un om bătrîn, Cristina, și tu ești un copil. Nu vezi că nu te-am întrebat niciodată de ce mi-ai sărutat mîna în ziua aceea? Prefer să nu știu. Poate era din milă.

CRISTINA: Milă? Era din adorație! Înainte, cînd îmi vorbeați, nu puteam să cred că nu vă bateți joc. Eu sînt o fetișcană atît de proastă și de neînsemnată ... Cum o să vă interesez eu prin ceva? Știu că nu se poate. Dar n-are importanță ... Eu mi-aș da și viața pentru dumneavoastră. *(Manole tace.)* Acum de ce tăceți? Am spus vreo necuviință?

MANOLE: Cristina ... E tîrziu de tot. Du-te și dormi. Noapte bună, draga mea.

CRISTINA *(înaintează pînă la jumătatea drumului spre Manole. Cu glas sugrumat)*: Noapte bună. *(Se îndreaptă încet spre ieșire.)*

MANOLE: Cristina! *(Pe punctul de a ieși, Cristina se oprește și se întoarce cu fața spre el.)* Vreau să știi un lucru, pe care n-ai să-l pricepi, poate, acuma. Pentru mine tu însemni mai mult decît îți poți închipui, pentru că tu, prezența ta ... e viața. Înțelegi?

CRISTINA *(dă negativ din cap, apoi, cu o încîntare în care străbate copilăria, exclamă)*: Ce bine! *(Și fuge. Începe să se zărească de ziuă.)*

MANOLE *(își pipăie fața obosită)*: Ce mască putredă! *(Sfidător.)* Ei, și? Nu sînt primul bătrîn nebun.

Întuneric

MANOLE *(fluieră încet, uitîndu-se la niște schițe. Îi spune Aglaiei, care-și face de lucru prin hol)*: Cînd o să

încep să lucrez din nou, o să-ți fac fata în bronz. *(Își freacă mîinile.)* Și asta o să fie curînd. Să-l anunți pe Nicolae să-mi aducă pămînt.

AGLAIA: Da, maestre. Ce fericită o să fie Cristina! Ea, care vă divinizează, să se vadă sculptată de dumneavoastră! *(Suspină.)* Ei, biata fetiță...

MANOLE: De ce-o plîngi?

AGLAIA: Mă gîndeam la viitor. Ce știe ea acum? Rîde și se bucură, crede că toată lumea e a ei și că așa o să fie totdeauna.

MANOLE: Toți tinerii cred la fel. De aceea sînt tineri.

AGLAIA: Dar Cristina e o fată săracă. Aici s-a deprins cu alți oameni, cu altă viață.

MANOLE: O să-și facă o meserie. Și, pe urmă, aici e ca și în casa ei.

AGLAIA *(rîzînd)*: Casa ei! Vă închipuiți, maestre, că într-o zi n-o să-și dea seama că e o tolerată? Mai bine ar fi să se mărite și să aibă în adevăr casa ei.

MANOLE *(privind-o)*: Dar e un copil încă!

AGLAIA: Eu, la vîrsta ei, eram măritată.

MANOLE: Prostii! Ăsta nu-i un argument.

AGLAIA: O mamă trebuie să se gîndească la toate. Dacă i-aș găsi un bărbat bun, un doctor, sau un artist... Artiștii cîștigă mai mult, călătoresc, au o viață frumoasă, care ar semăna cu cea pe care a cunoscut-o aici. Ce bine ar fi!

MANOLE: Dacă i-ai găsi! Nu mai trăim pe vremea cînd părinții își căsătoreau copiii după socotelile lor.

AGLAIA: Oh, Cristina nu seamănă deloc cu tineretul de azi. Are încredere orbească în mine. Și nu e deloc zvînturată. Eu cred că idealul ei nici n-ar fi un bărbat tînăr.

MANOLE: Ia vino mai aproape.

AGLAIA *(se apropie și-l privește drept în ochi, cu candoare)*: Da, maestre.

MANOLE *(cu violență nejustificată, după această confruntare)*: Să trimiți imediat după pămînt.

AGLAIA: Chiar azi. *(Surîde și-și vede de treabă. Manole se apleacă asupra schițelor, dar e vădit cu gîndul în altă parte. Intră Claudia.)*

CLAUDIA: Bună dimineața, Man, poți să-mi dai mașina să mă ducă în oraș pentru niște cumpărături?

MANOLE: Sigur. Aglaie, anunță-l, te rog, pe Costică.

AGLAIA: E plecat după benzină, dar îl anunț imediat ce vine. *(Volubilă.)* Știți, doamnă, maestrul are să facă o statuie după Cristina. Cît o să se bucure

fetița! Maestrul e atît de bun și atent cu ea! Mă duc să-l aștept pe Costică. *(Iese.)*

MANOLE: Lipsești mult?

CLAUDIA *(care a urmărit-o pe Aglaia)*: Ce viperă!

MANOLE: De ce?

CLAUDIA *(ridicînd din umeri)*: Nu mi-ai spus că ai de gînd să te reapuci de lucru.

MANOLE: Niște schițe. Modelajul nu mă poate obosi prea tare.

CLAUDIA: Doctorul nu ți-a dat încă voie.

MANOLE: M-am săturat de tutelă! Prefer să mor spunînd clipei că e frumoasă, decît să prelungesc o existență lingavă.

CLAUDIA: Și clipa miraculoasă cine o va reprezenta? Statuia Cristinei?

MANOLE *(sîcîit)*: Nu va fi o statuie a Cristinei, ci o statuie a adolescenței.

CLAUDIA *(ironic)*: Celei pe care ai făcut-o la Veneția i-ai spus „Primăvară". Te repeți, Man.

MANOLE: Opera tuturor artiștilor e construită în jurul unui număr foarte restrîns de motive, de idei creatoare. Și mitul tinereții a fost totdeauna motivul meu preferat. O idee fixă, dacă vrei.

CLAUDIA: Ce risipă de argumente ca să...

MANOLE: Dar ăsta-i adevărul. Dacă apar atîtea false opere de artă este pentru că falșii artiști nici nu bănuiesc existența necesară a motivelor. Ei caută și lucrează subiecte.

CLAUDIA: Man, nu te-am provocat la o controversă estetică. Ești de rea-credință.

MANOLE: În ceea ce spun?

CLAUDIA: Nu, în ceea ce eviți să spui. Nu te știam laș. Oh, Man, ce îngrozitor! *(Se lasă pe o canapea.)*

MANOLE *(se așază lîngă ea și-i ia, cu neașteptată sfiiciune, mîna)*: Ai dreptate. Eram laș. Și ceea ce se întîmplă e cumplit.

CLAUDIA: De ce nu pot oare să te urăsc? *(Pauză scurtă.)* O iubești atît de mult?

MANOLE: Nu știu dacă asta se numește dragoste. Cred că nu.

CLAUDIA: Și e atît de neînsemnată. O fetișcană atît de oarecare... Prostuță, incultă, de-abia frumușică. Ce-ai găsit la ea?

MANOLE: Știu un singur lucru: că nu mă pot opri. *(Uitîndu-se țintă la Claudia.)* Și nici nu vreau. Nu mai vreau.

CLAUDIA *(ridicîndu-se)*: De data asta, știu că n-ai să te mai întorci niciodată la mine. De azi înainte,

nu am ce aștepta. Nu, nu-mi răspunde nimic. Prefer să nu-ți aud cuvintele. *(Pauză.)* Ferește-te de Vlad. Știe.

MANOLE *(înghețat)*: N-am de gînd să ascund nimic.

AGLAIA *(intrînd)*: A venit șoferul.

MANOLE: Să aștepte. *(Aglaia iese.)*

CLAUDIA: Nu mai e nevoie. Tot nu mai avem ce să ne spunem. *(Se îndreaptă spre ușă, dar se oprește în spatele lui Manole și-i ia capul în brațe.)* Nu-i așa că sînt *une brave femme*?

MANOLE *(sărutîndu-i mîna)*: Ești o femeie extraordinară.

CLAUDIA *(cu umor trist)*: Totdeauna m-ai răsfățat. *(Iese. După cîteva clipe, se întoarce, cu o valiză în mînă.)*

MANOLE: Cum, erai hotărîtă să pleci de tot?

CLAUDIA *(încearcă să răspundă, dar nu poate. Apoi, cu greu, spune)*: Să pretextezi că am primit un telefon urgent. Da?

(Manole are un gest spre ea, dar Claudia îi face semn, cu mîna, să se oprească. Își duce degetul la gură în semn de tăcere și încet, apoi precipitat, iese. Manole s-a dus la fereastră și privește afară. Se aude zgomotul mașinii care demarează. Rămîne imobil, în vreme ce, din direcția grădinii, se aud glasurile Cristinei și al lui Toma. Apoi, rîsul lor. Pe acest rîs pătrund în grădină. Sînt în șorturi, cu rachete de tenis și un tranzistor deschis în mînă, și nu-l văd pe Manole, care-i în fundul holului.)

TOMA *(lovind-o cu racheta pe Cristina, care se eschivează, rîzînd)*: Ăsta-i numai un avertisment. Dacă mai ești obraznică, te iau și de urechi.

CRISTINA *(rîzînd în hohote)*: Ca un păun. Exact ca un păun faci. Hai, dansează, dacă ai curaj.

TOMA *(făcînd cîțiva pași de dans)*: Nu e prea grozav, dar trebuie să recunoști că ritm am. *(Cristina începe să danseze și ea; fac o pereche foarte grațioasă. Vlad, care a intrat prin colțul grădinii, e cuprins de o subită bună dispoziție și, punînd mîna pe niște farfurioare de metal, se dezlănțuie ca o întreagă orchestră și dansează ca un șaman posedat. Ceilalți doi se opresc, îl privesc rîzînd și aplaudă.)* Bravo! Bravo!

VLAD *(bătînd step și contorsionîndu-se, într-un sălbatic dans de „caracter", declamă cîntat)*: „Duhurile mă stăpînesc! / Glasul meu e glasul lor! / Duhurile îmi vestesc / Șapte drame și-un amor". *(Se oprește, se înclină în fața celor doi.)*

TOMA *(rîzînd)*: Ce-a fost asta, Vlad?

VLAD: Habar n-am. Eram posedat. Vrăjitorul atomic. Ei, cum a mers la tenis?

TOMA *(luînd-o băiețește de gît pe Cristina)*: Am bătut-o măr. Dar craiul îl face destul de bine. *(Și, cu mîna, îi dă părul peste ochi.)*

CRISTINA *(trăgîndu-i un pumn)*: Spune tot, lăudărosule! Cinci minute și treizeci de secunde pînă la insulă!

TOMA *(uitîndu-se la ceas)*: Douăsprezece. Șterge-o să te schimbi, că nu mai găsim locuri la meci. Îți dau un sfert de oră. *(În glumă.)* E bine?

CRISTINA *(rîzînd)*: Valabil. *(Sărind și zbenguindu-se, traversează holul în fugă, fără să-l vadă pe Manole, și dispare.)*

TOMA *(lui Vlad)*: Tu nu vii?

VLAD: Nu mă interesează sportul.

TOMA: Nu ți-ar strica, totuși, să faci puțin sport. Prea ești crispat. Chiar cînd încerci să pari vesel.

VLAD: Ce vrei să spui?

TOMA: Exact ce-am spus. Totdeauna ai fost tu cam saturnian, dar acum parcă ai suferi și de ficat, și de stomac, și de colici metafizici. *(Afectuos.)* Este ceva care nu merge, bătrîne?

VLAD: Aș! Idei de-ale tale. Scuză-mi improprietatea termenului.

TOMA *(rîzînd)*: Atunci e bine. Mă duc să mă îmbrac. Nu vii, totuși, cu noi? *(Vlad refuză din cap. Toma îi face cu mîna în semn de salut și intră în hol. Îl zărește pe Manole.)* Bună dimineața, tată. Nu știam că ești aici. Te-am deranjat cu urletele noastre?

MANOLE: Nu. Plecați undeva?

TOMA: La meci. Mîncăm în oraș. Și seara, poate mergem să dansăm puțin.

MANOLE: Cristina nu e obișnuită să iasă seara.

TOMA *(rîzînd)*: Ce retrograd ești, tată! E coșcogeamitea fată. Și de altfel, merge cu mine.

(Iese, în vreme ce Manole, crispat, se îndreaptă din nou cu fața spre fereastră. Vlad se apropie, rezemîndu-se de ușorul ușii.)

VLAD: Sub fericite stele se nasc unii oameni. *(Manole nu se întoarce să răspundă.)* Tînăr, frumos, capabil, invitat, la vîrsta lui, să lucreze la Dubna, ce-și mai poate dori? De altfel, cred că e de ajuns să aibă o dorință, ca să i se împlinească. Va ajunge savant de reputație internațională, academician, și va termina pe soclu, cu statuie.

MANOLE *(întorcîndu-se și așezîndu-se într-un fotoliu)*: Și pe frate-tău ești invidios?

VLAD *(uluit)*: Prin urmare, știai că am fost invidios pe dumneata?! Și nici nu te-ai sinchisit! Vorbesc la trecut, pentru că am băut și paharul ăsta pînă la fund. Da, te-am invidiat îngrozitor într-o vreme. Erai atît de tare, pe lîngă slăbiciunea mea, atît de sigur, pe lîngă incertitudinile mele. M-ai strivit, sub greutatea dumitale de forță a naturii, ca pe o broască.

MANOLE: Nu face melodramă, Vlad.

VLAD: Nu fac. Mai ales că broasca își rezervă dreptul să conteste forța care a zdrobit-o. Știi că nu cred în arta dumitale de Prometeu cu ficații întregi.

MANOLE *(fără să fie însă scos din sărite)*: Mă întreb de unde am răbdarea să-ți suport toate obrăzniciile?!

VLAD: Pentru motivul dintotdeauna: nici nu te sinchisești. Asta mă și exasperează. Cine te poate lovi pe dumneata? Doar ... *(Izbucnește în rîs.)*

MANOLE: Ce neobrăzare ți-a mai trecut prin cap?

VLAD: E vorba de ceva mai primejdios: o idee! Mă gîndeam la călcîiul lui Achile și ...

MANOLE *(zîmbind)*: Ia te uită, mă și amenințI.

VLAD: Cît despre Toma, e făcut din același aluat cu al dumitale: al aleșilor vieții. E replica dumitale fidelă. Numai echilibru fericit, aceeași lipsă de întrebări și neliniști, aceeași vitalitate, aceleași certitudini raționaliste. *(Bufonînd din nou.)* „Și Dumnezeu făcu pre om după chipul și asemănarea sa." Azi sînt biblic. Dar creaturile diavolești după chipul cui le-a făcut? Tot după al său, nu? Așa e logic! Că nu erau să iasă din neant.

MANOLE: Dacă înțeleg bine, creatura diavolească în speță ești tu, eu fiind Dumnezeu-tatăl.

VLAD: Sună a metaforă desuetă, dar asta-i credința mea: că lui Toma i-ai dat lumina, iar mie, tenebrele din dumneata. *(Manole surîde.)* Bănuiam că ai să te amuzi. Ai un bun-simț prea solid ca să guști astfel de interpretări, chiar simbolice.

MANOLE *(aproape șoptit)*: Ce știi tu despre tenebre, Vlad? Nu dansa pe frînghie.

VLAD: Știu că în fiecare din noi există o zonă de fund, obscură și nedefinită, în care se deschid ciudate guri de peșteri.

MANOLE: Îți aduci aminte de gravura lui Goya *Somnul rațiunii zămislește monștri*? Nu ațîța monștrii, Vlad!

VLAD *(e uluit, auzindu-l vorbind așa. Foarte interesat)*: Dar dumneata nu crezi în ei, tată. Nu-i așa?

MANOLE *(îl privește, apoi izbucnește)*: De ce mă iscodești, ce urmărești?

VLAD: Spune, tată!

MANOLE: Ei da, eu nu vreau să dorm! Și asta a fost totdeauna aspirația ultimă a artei mele: să fie trează. N-am sculptat niciodată larve și monștri. Sînt om. Și pentru mine, omul e liber și puternic. *(Cu o sfidare în care străbate și o notă de disperare.)* Liber și puternic!

VLAD: Așteptam un răspuns viu, și dumneata îmi ții o predică.

MANOLE: Dacă ai înțelege-o ... Dar te îmbeți cu literatură, cu fiere și sarcasm. Aleșii vieții! Cei pe care-i numești așa nu datorează nimic stelelor. Pur și simplu, cred în demnitatea umană și știu că, în imensitatea unui univers ostil sau indiferent, unica soluție pentru om e de a rămîne cu înverșunare fidel lui însuși, de a rezista fricii de abis, de a se bate împotriva necunoscutului și de a cîștiga teren pentru ordinea lui umană. *(Își reia respirația și continuă, calm.)* Viața merită să fie iubită tocmai pentru că ea ne-a făcut oameni, și nu pietre sau șacali.

VLAD: Poate că ar fi fost preferabil să fiu piatră sau șacal.

MANOLE: Ești, pe jumătate. Cine nu crede în om, crede în monștri. Între *Victoria* din Samotrace și figurile sumeriene nu stau cîteva milenii, ci un fir de ață. *(Ca pentru el.)* Un fir de păianjen.

VLAD: Demnitatea omului! Ce păcat că o credință nu se prepară în laborator, ca o soluție chimică. Aș gusta și eu din elixirul ăsta. *(Cască.)* Ah, ce plictiseală ... Și plictisim și spectatorii cu discuția noastră. Hai, spectatorule, fă-ți intrarea în scenă. Poate ai ceva de spus. *(Face un gest de invitație către partea nevăzută a holului.)* Vino!

CRISTINA *(ieșind, stingherită, la iveală)*: Vă rog să mă iertați ... Dar am intrat fără să știu că stați de vorbă și ... *(Apărîndu-se.)* N-am ascultat!

VLAD: Nu te mai scuza! Sîntem siguri. Asta e caracteristica publicului: să nu asculte.

MANOLE: Lasă fata în pace. Pleci în oraș, Cristina?

CRISTINA: Da, la meci, cu Toma. *(Stingherită.)* Nu vreți să mă duc?

VLAD: Ce întrebări năstrușnice pui ... De ce să nu vrea?

CRISTINA: Mi s-a părut că ... Am vrut să spun că, poate, maestrul are nevoie de mine. *(Căutînd o ieșire.)* Știți, doamna Claudia a plecat. Adică, bineînțeles, știți ... Dar nu ne-a anunțat că are de gînd să plece.

VLAD *(interesat)*: A plecat de tot?

MANOLE: A primit un telefon de la București.

VLAD: Ah, un telefon! Ce invenție afurisită!

MANOLE: Ei, hai, Cristina, pleacă, ce mai aștepți?

CRISTINA *(cu o voce mică)*: Pe Toma îl aștept.

TOMA *(apărînd, zorit)*: Gata? *(O ia de mînă, strigînd.)* La revedere! *(Cristinei, pe care o trage după el.)* Repede, repede. *(Ies. Se aude strigătul lui, de-afară.)* Vlad! Să nu ne așteptați la masă.

VLAD *(repetînd inutil, cu ironie)*: A spus să nu-i așteptăm. *(Manole ridică capul.)* Ce pereche drăguță fac, Toma și Cristina, nu?

MANOLE *(după o tăcere. În vocea lui e și oboseală, dar și o amenințare surdă)*: Sper că acum pleci și tu.

VLAD: Mă dai afară? Și eu, care credeam că o să continuăm simpatica noastră discuție ... Mă plictisesc atît de îngrozitor! Cred că aș fi în stare de orice gest absurd, neghiob. Însă ar trebui să fie absolut neghiob și necuviincios.

MANOLE *(s-a ridicat, a făcut un pas și, cu mîinile la spate, îl privește dur)*: Mai bine pleacă.

VLAD *(cu vocea tremurînd de emoție, sub o aparență de dezinvoltură)*: Spune-mi, o iubești pe fetișcana asta?

MANOLE *(după o tăcere lungă)*: Degeaba. N-am să te lovesc.

VLAD *(ezită o clipă, dar, înfrînt, se îndreaptă spre grădină. Ajuns la ieșirea din hol, se oprește)*: Știi, tată, am ajuns la convingerea că ai dreptate. Sînt doar un diletant, care nu știe ce vrea. *(Pauză.)* De azi dimineață am renunțat la sculptură. *(Pauză. Cu o profundă disperare.)* La treizeci de ani, sînt un om fără nici o meserie. Fără nici un rost. *(Manole, care e cu spatele spre el, în profil față de spectatori, a tresărit. Schițează, imperceptibil, un gest, dar și-l oprește repede și rămîne împietrit. Vlad, care a așteptat inutil un răspuns, continuă, pe un ton alb, de oboseală.)* A, da. Voiam să-ți mai spun ceva. Afirmam că nu te mai invidiez. Asta, pentru că acum ... te urăsc. *(Dar Manole tot nu reacționează, și Vlad pleacă repede. După doi-trei pași, se sprijină de zidul casei. Un hohot de plîns îi zguduie umerii. Apoi se îndreaptă spre ieșirea grădinii. Manole se întoarce încet cu fața spre public. Rămîne așa, împietrit. Numai pumnii, pînă atunci încleștați, i se desfac încet, într-un gest de abandon și neputință.)*

Întuneric

La masă, Cristina desface niște corespondență, notînd cîte ceva. Aglaia o privește gînditoare, neștiind cum să înceapă conversația.

CRISTINA *(pentru ea)*: O invitație la concertul Filarmonicii; o stenogramă de la ședința artiștilor plastici; o scrisoare de la sculptorul norvegian. La asta trebuie răspuns. *(Maică-si.)* Îi scrie că, dacă n-ar fi cunoscut arta lui, ar fi naufragiat în căutări sterile și anarhice. Îți dai seama? Factura de la gaz. Asta-i pentru tine ... Un cocteil la Legația Belgiei ... *(Rămîne pe gînduri, apoi, salutînd cu importanță.)* „Bonjour, monsieur ... Merci. Oui, il fait très chaud, madame." Dar cred că va ploua.

AGLAIA: Ce te-a apucat?

CRISTINA: Cum or fi recepțiile astea, la legații? *(Rîde.)* Eu cred că aș muri de emoție. Să trebuiască tot timpul să fii distinsă și intelectuală ... Să pari obișnuită ca și cum nici nu te-ai sinchisi de atîția diplomați și valeți ...

AGLAIA: Mărită-te și tu cu cineva care să te ducă.

CRISTINA: Cu vreun ministru, nu? *(Continuînd să claseze.)* O ședință la Academie ... M-am hotărît. La toamnă dau examen la agronomie. Așa spune Toma.

AGLAIA: Ce-ți mai spune Toma?

CRISTINA: Parcă avem timp să vorbim prea mult! Rîdem, facem sport, dansăm. Spune că vrea să aibă o adevărată vacanță, să nu se gîndească la nimic. Mă mai mustruluiește din cînd în cînd, că nu citesc de-ajuns; că o să rămîn o incultă. Are dreptate. Într-o zi s-a și supărat: am spus că Dostoievski era marxist. *(Rîde.)*

AGLAIA: Și ce, nu era?

CRISTINA: Ce zevzecă pot să fiu!

AGLAIA: Și altceva?

CRISTINA: Altceva? Să învăț, să ajung om. Știi, e foarte partinic, nu ca mine, după ureche. Cu lucrurile astea nu glumește. Ce mai, un om nou!

AGLAIA *(care a dat semne de impacientă)*: Dar curte nu-ți face?

CRISTINA: Toma? *(Izbucnește în rîs.)* Dar sîntem prieteni din copilărie, mamă. Și, în general, am eu mutră de curte? Ce-ar mai rîde dacă i-aș spune!

AGLAIA: Ia te rog! Știi, eu n-aș avea nimic împotrivă. Numai să nu se supere maestrul, că pe el îl neglijezi ... Înțelegi ... El ține la tine.

CRISTINA: Dar știe că îl ador. I-am spus-o în față. Ce te uiți așa? Zău!

AGLAIA *(siderată și în culmea interesului)*: Și? Ce ți-a răspuns?

CRISTINA *(devenind foarte serioasă)*: Nu pot să-ți spun. Asta e talismanul meu. De cîte ori o să mi se întîmple, în viață, să fiu foarte nenorocită, o să fie de-ajuns să-mi aduc aminte de cuvintele lui, pentru ca să capăt încredere în mine.

AGLAIA *(încîntată)*: Bravo, Cristina. Știam eu că ești o fată înțeleaptă. Fug după cumpărături. *(Iese.)*

CRISTINA *(singură)*: Mi-a spus: „Tu ești viața!" *(Își apasă palmele pe obraji și are un mic rîs emoționat și fericit, ca și cum nu i-ar veni să creadă.)* Eu! *(Suspină, mulțumită.)* Ah, ce bine e să trăiești! *(Reia hîrtiile.)* Numai stenograma asta e lungă cît o zi de post. De ce-or fi vorbind atîta la ședințe, ca să spună același lucru? Cum s-o rezum în două pagini? *(Lucrează.)*

(Dinspre grădină intră Manole și Toma, care are un halat de baie în mînă.)

TOMA: Mi-a trîntit ușa în nas și a încuiat-o. Dumneata, tată, crezi că în adevăr n-are talent?

MANOLE: Are mult mai mult decît alții. Dar e intoxicat de literatură și de obsesia originalității. Talentului mare puțin îi pasă dacă e găsit sau nu original.

TOMA: La treizeci de ani, să te descoperi inutil, e mai tragic decît dacă ai afla că ai lepră. *(S-au apropiat de hol și, auzind vocile, Cristina a venit în prag.)*

CRISTINA: Să știți că sînt aici.

TOMA: N-avem secrete, Cris.

MANOLE: Nu uita că, de mîine dimineață, începi să-mi pozezi, Cristina.

CRISTINA: Bine, maestre. *(Se retrage la masa ei.)*

MANOLE *(lui Toma)*: Mi s-a adus pămînt și reîncep să lucrez. Deocamdată, niște fleacuri.

TOMA *(privind spre hol)*: Tare e drăguță! S-a făcut fermecătoare, nu? *(Pauză.)* Cel puțin, dacă ar fi învățat și o altă meserie ...

MANOLE: Odinioară, talentele care nu-și găsiseră încă drumul lucrau în ateliere, sub conducerea și chiar semnătura maestrului. Azi, umplu lumea de pastișe. E mai bine că Vlad a avut tăria să se oprească pînă cînd o să descopere dacă are ceva de spus. *(Se așază.)*

TOMA *(zîmbind)*: Ce de neînțeles mi se pare toată lumea asta ... Sînt atîtea lucruri mai importante ...

MANOLE: Decît arta?

TOMA: E doar o părere, tată.

MANOLE: Spune, mă interesează. Și ceea ce fac eu ți se pare neimportant?

TOMA *(stingherit)*: N-am spus chiar asta. Poate numai eu am devenit mai puțin sensibil la artă.

MANOLE *(izbucnind într-un rîs trist)*: Iată-mă renegat și de celălalt fiu al meu. Ca regele Lear. Ce satisfacție ar avea Vlad să te audă, el, care pretindea că ești urmașul meu spiritual!

TOMA *(cu afecțiune)*: Dar are dreptate, tată. Eu știu cît de adînc sînt copilul tău. Dar dacă ai fi avut azi douăzeci și patru de ani, cine știe, poate că și dumneata ai fi fost fizician, nu sculptor. Nu ți se pare că, pentru setea și mijloacele formidabile de cunoaștere ale științei, universul artei a rămas prea mic?

MANOLE: Prin urmare, tu nu mai ești sensibil la Rembrandt, la Phidias, la Bach.

TOMA: Ba da. Însă operele lor vin spre mine, din trecut, încărcate cu o istorie spirituală a omului, simbolizînd drame și etape. De aceea, îmi dau o cutremurare de solidaritate fraternă. Pe cînd, în fața artei de azi, rareori am sentimentul esențialului. Între universul dumitale și universul cercetărilor mele e o prăpastie de eră geologică. Ce vrei, tată, nu e pentru prima dată că o artă se secătuiește și moare.

MANOLE: Și viitorul?

TOMA: Presupun că, odată stabilite noile raporturi om — lume, va apărea și o artă nouă, capabilă să le exprime.

MANOLE: Noile raporturi! Pînă atunci omul va pierde însăși conștiința umanității lui. Căci de ea îi aduce aminte arta asta depășită și obosită, cum o numești tu. Frate-tău a și început să clameze despre „mitul dezumflat al omului!"

TOMA *(surîzînd)*: Tată, eu nu m-am transformat, totuși, într-un robot. Și, crede-mă, n-aveam intenția să teoretizez. De ce dai atîta însemnătate unor chestiuni de gust personal, poate ușuratic afirmat?

Știu că ești un artist mare. *(Zărind-o pe Cristina.)* Cristina, mergi la scăldat? *(Cristina, care a apărut în prag cu niște hîrtii în mînă, face semn cu capul spre Manole.)* Tată, poate veni cu mine?

MANOLE *(privindu-l aproape cu ostilitate)*: Nu. Am nevoie de ea!

TOMA *(făcînd un gest glumeț de neputință, Cristinei)*: Eu rămîn pe plajă pînă la masă, dacă termini, vino. Trebuie să te învăț o dată să nu mai scoți brațul din apă ca un catarg. La revedere. *(Senin, străbate scena și iese. Îl auzim fluierînd* Ciao-ciao, bambina!)

MANOLE *(a rămas posomorît, sub ochii Cristinei)*: Știu că n-are dreptate. Dar faptul că mă neagă rămîne.

CRISTINA: Maestre, de ce sînteți trist? *(Manole tace. Speriată de tăcerea lui.)* De ce nu-mi răspundeți? *(Îl atinge cu mîna.)*

MANOLE *(tresărind puternic)*: Cristina! *(Îi ia mîinile și începe să i le sărute, nestăpînit.)* Tu ești aici. Tu ești lîngă mine, nu-i așa?

CRISTINA *(pierdută, începe să înțeleagă că ceea ce se petrece e mult mai grav decît știa ea. Încearcă să-și tragă mîinile)*: Nu ... nu ... Vă rog ... Nu trebuie ... Nu trebuie ... *(Își smulge mîinile. Manole rămîne cu capul plecat. După o clipă, cu un gest foarte pur, Cristina îi atinge ușor părul, mîngîindu-l. Manole se ridică, privind-o fix. Înspăimîntată, Cristina face un pas înapoi. Clatină des din cap a negație, aproape fără să-și controleze gestul, și, în sfîrșit, izbutește să rostească, dezolată, speriată.* Nu ... nu asta!

MANOLE: Cristina! *(Dar fata se smulge și fuge. Lumina se stinge. Se mai aude numai strigătul lui Manole, repetat.)* Cristina, Cristina! *(Tăcere.)*

Întuneric

Grădina, pe înserat.

CRISTINA: Maestre ... Dumneavoastră sînteți pentru mine ca un luceafăr. Ca luceafărul din poezie. Aș vrea să vă slujesc toată viața, să vă admir, să ... vă inspir, n-o să mă mărit niciodată, vă jur, dar nu trebuie să vă gîndiți la mine altfel, pentru că ... *(Amărîtă.)* Cum să-i spun asta?... Pentru că eu vă iubesc ca o fiică, și dumneavoastră sînteți ... Și dacă mi s-a părut, și o să rîdă de mine? Sigur că mi s-a părut. Sînt o nebună, un element descompus. Altfel, cum ar putea să-mi vină astfel de gînduri nerușinate? Dar dacă totuși m-ar lua în brațe, ce-aș putea face? L-aș lăsa să facă ce vrea cu mine, și pe urmă m-aș îneca sau m-aș face cocotă. Ah, ce îngrozitor e totul! Și să n-ai cui să-i spui! Niciodată n-o să trec examenul de intrare. Un om pierdut, asta sînt. *(E foarte nenorocită.)*

TOMA *(intrînd, o face să tresară)*: Nu s-a întors?

CRISTINA: Nu.

TOMA *(fără să fie prea îngrijorat)*: Unde poate să umble? Știe că n-are voie să se obosească. L-am strigat în pădure. Am ajuns pînă la șosea. Tu cum de nu l-ai văzut?

CRISTINA: Ți-am spus doar. După ce-ai plecat tu la lac, nu m-am simțit bine, și m-am dus în cameră la mine. Îl lăsasem aici.

TOMA: O fi venit vreun cunoscut să-l ia cu mașina. Dar putea să lase un bilet ...

CRISTINA: Poate că era supărat, de aceea s-a dus să se plimbe.

TOMA: Supărat? Cred că, în adevăr, l-a iritat discuția cu mine. Mi-am dat seama prea tîrziu.

CRISTINA: Poate că are alte supărări.

TOMA: Ce?

CRISTINA: Prostii. Îmi trec fel de fel de prostii prin minte. Uite, acum, cînd ești lîngă mine, îmi vine să rîd. Doamne, ce spaimă am tras! Spune, Toma, nu-i așa că vîrsta asta a mea se cheamă „vîrsta idioată"?

TOMA: De, ai depășit-o puțin. Ce s-a întîmplat cu tine?

CRISTINA: Și doar nu citesc romane senzaționale, ca mama! Mi-a intrat o idee neghioabă în cap și m-am speriat groaznic. Dar de unde pot veni ideile astea? Știi, Toma, eu cred că sînt o femeie perversă.

TOMA *(drăguț)*: Se poate. Spune-mi și mie: ce te-a speriat?

CRISTINA: Nu, nu mă-ntreba. Bine că a trecut. S-a dus. S-a evaporat, a dispărut. *(Rîde.)* Mă simt însă atît de caraghioasă, că m-aș băga sub un furtun de pompier, să mă spele zdravăn. Știi ce, hai să-l luăm și pe Vlad și să mergem toți trei să-l căutăm.

TOMA: Vlad nu e acasă. Și, de altfel, tata s-ar supăra. Cînd m-am dus eu, puteam să pretextez că mă plimb. Dar așa, în poteră organizată!...

CRISTINA: Și mama văd că întîrzie.

TOMA *(surîzînd)*: Parcă s-ar fi înțeles cu toții să ne lase singuri. Trebuie să fie plăcut să ai casa ta ... N-am trăit decît prin internate și cămine.

CRISTINA: Acuma ne putem juca de-a stăpînii. *(Încîntată.)* Vrei?

TOMA: Ca și cum am fi însurați?

CRISTINA: Ei, însurați! Ce gusturi! Ca doi frați. Sau, unul din noi e musafir, și celălalt gazdă. *(Afectată, jucînd rolul gazdei.)* „Vai, ce plăcere, dragul și bătrînul meu prieten! Ce vînt fericit te aduce în sihăstria mea?" Toma, tu crezi că mie ar putea cineva să-mi facă curte? Dar așa, serios.

TOMA: Mai așteaptă și tu vreo doi-trei ani.

CRISTINA: Nu-i așa? Sînt încă toată colțuroasă și ... neînsemnată. *(Bate din palme.)* Ce bine! De ce taci, ce fel de musafir ești?

TOMA: Mă uitam cum ies stelele, una cîte una, ca niște semnale.

CRISTINA *(așezîndu-se lîngă el)*: Crezi că ne întreabă ceva? Sau ne comunică ceva?

TOMA *(surîzînd)*: Poate că și una, și alta. Și omul trebuie să răspundă la toate milioanele acestea de chemări, pentru că numai el le primește.

CRISTINA: Înțeleg. Ne întreabă, pe fiecare din noi, ceva important pentru toți oamenii, și trebuie să răspundem întregului univers, în numele tuturor oamenilor. O, Toma, tu continui să faci poezii.

TOMA *(rîzînd)*: Jur că nu. Mă gîndeam numai că peste două luni voi fi la mii de kilometri de-aici. Pentru mult timp. Poate ani. Și nu voi mai vedea cum se ivesc stelele deasupra plopilor și deasupra capului tău. Ce-i cu tine, Cristi? *(Îi ia mîinile.)* De ce plîngi?

CRISTINA: Nu plîng. Mi s-au umezit numai puțin ochii. Cînd ai vorbit de plecare, m-am simțit deodată atît de singură și pierdută, că era să te întreb, ca o proastă, cui mă lași. *(Rîde printre lacrimi.)* Zău, nu mai înțeleg ce-i cu mine, de m-am zăpăcit așa. *(Uitîndu-se la cer.)* Ah, dacă aș putea întinde brațele și să zbor departe, departe ... Tocmai pînă la aburul acela albastru, și să mă topesc în el, să nu mai știu nimic ...

TOMA: Cristi!

CRISTINA *(sărind în picioare)*: Să nu-mi faci morală și să nu rîzi de mine, auzi? Nu mai suport. Cu ce

sînt eu vinovată, să puneți pe umerii mei atîtea poveri?

TOMA *(rîzînd)*: N-aveam de gînd să-ți fac morală.

CRISTINA: Poate n-ar strica. Dacă mi-ai trage două palme, poate m-aș limpezi și aș pricepe ceva.

TOMA: Ia vino încoace. *(S-a ridicat, a apucat-o de mînă și o trage spre el. Apoi, brusc, o sărută.)*

CRISTINA *(zbătîndu-se, se desprinde, pipăindu-și buzele)*: De ce-ai făcut asta?

TOMA: Pentru că te iubesc.

CRISTINA *(cu un strigăt)*: Toma! *(I se aruncă cu fruntea la piept și începe să plîngă.)*

TOMA *(mîngîind-o)*: Gata, gata! Nu e chiar o nenorocire așa de mare. Se mai întîmplă și altora. Hai, ridică bărbia, să-ți șterg ochii. *(Ștergîndu-i ochii cu batista.)* Dacă ai ochii plini de lacrimi, nu pot să văd în ei răspunsul.

(Cristina, emoționată, îl privește, apoi, ridicîndu-se în vîrful picioarelor, îi întinde gura. Îmbrățișare. În spatele lui Toma apare Manole. E răvășit. Rămîne îndelung împietrit. Apoi — după ce se aud cele două-trei sunete stridente care marchează spaima lui — începe să rîdă.)

TOMA: Tată, ce-i cu dumneata?

MANOLE *(își curmă brusc rîsul. Sunetele stridente cresc, apoi se sting treptat. Cu voce surdă, egală)*: Plecați de-aici.

TOMA: Eram îngrijorați. Cristina și cu mine ...

MANOLE *(același ton)*: Plecați de-aici. *(Cristina, înspăimîntată, își smulge mîna dintr-a lui Toma și fuge.)*

TOMA: Tată, dar explică-mi ...

MANOLE: Du-te după ea. Să nu fugă cu vreun țap. Noaptea, pădurea mișună de animale hulpave cu chip de om, femeia-i slabă. Îi place duhoarea de fiară.

TOMA: E logodnica mea, tată.

MANOLE *(izbucnind)*: De ce mai stai aici? Nu vreau să te mai văd niciodată.

TOMA *(repezindu-se spre el)*: Tată!

MANOLE: Nu mă atinge. *(Cu o voce mai calmă.)* E atît de greu să pricepi că nu vreau să te văd, că nu mai vreau să văd pe nimeni? Ai nevoie de o explicație? Am înnebunit. Poftim! Ești mulțumit?

TOMA *(în culmea îngrijorării)*: S-aduc un doctor, tată, da? Fug după un doctor.

MANOLE *(ca să termine, aprobă din cap și-i face semn cu mîna să plece. Toma iese repede și, în vreme ce Manole se apropie de mijlocul scenei, se aude zgomotul mașinii care demarează. Ajuns lîngă*

rampă, Manole rostește): M-ai învins, strigoaico. De-acum înainte n-am să-mi mai ascund capul în nisip, ca să nu te văd, n-am să mai încerc să fug. O să te privesc drept în față! O să te văd numai pe tine! *(Cu un fel de satisfacție a disperării.)* Și o să-ți fac chipul, ca să înnebunească alții de frică și de greață. *(Cu alt ton, stăpîn pe el, făcînd cîțiva pași în grădină.)* Domnico! Domnico!

DOMNICA *(ca și cum ar fi așteptat chemarea)*: M-ai chemat, Manole?

MANOLE: Dadă, să-ți iei calabalîcul și să-ți faci patul în hol. N-ai să dai voie nimănui să vină în atelier. Numai tu ai să intri la mine. Ai priceput?

DOMNICA: Bine, maică, cum poruncești tu.

MANOLE *(traversează holul și intră în atelier. Din prag)*: Și închide bine ușile, dadă! pune zăvoarele. *(Cu un surîs echivoc.)* Să nu tulburăm somnul rațiunii, s-o lăsăm să doarmă.

(Închide ușa atelierului și o clipă, sub bătaia lunii, casa rămîne pustie și oarbă; răsună doar lovituri de ciocan amplificate imens.)

Întuneric

În grădină.

TOMA *(Claudiei, care intră)*: Ai fost inutil, nu-i așa?

CLAUDIA *(descurajată)*: Nici n-a deschis ușa. Mi-a trimis vorbă prin bătrînă să vin altă dată.

TOMA: Claudia, rămîi cu noi, măcar cîteva zile. Trebuie să facem ceva.

CLAUDIA: De ce nu m-ați anunțat de la început? Cum s-a întîmplat, Toma?

TOMA: În seara aceea nenorocită am crezut într-un acces de ... *(Îi vine greu să rostească cuvîntul.)*

CLAUDIA: De nebunie?

TOMA: Da. Am fugit după doctor. L-a dat însă afară, cu atîta politețe și logică, încît medicul m-a socotit pe mine nebun. Și, în adevăr, e altceva la mijloc, dar nu pot pricepe ce.

CLAUDIA: Vlad ce spune ?

TOMA: Vlad? *(Are un rîs scurt, sarcastic.)* S-a trezit din amorțeală ca muștele la căldură. E foarte ațîțat, se învîrte toată ziua în jurul atelierului, surîde, ca și cum ar cunoaște cine știe ce taină. Dar, cu mine, tace.

CLAUDIA *(după o ezitare)*: Și Cristina?

TOMA *(posomorît)*: A fost foarte bolnavă. *(Rugător.)* Dacă ai putea să vorbești cu ea și să afli ce are, mi-ai face un mare bine. Mă evită, sau, cînd o văd, se închide într-o muțenie din care nu reușesc s-o scot.

CLAUDIA: Mi-a spus Aglaia că, în seara aceea ...

TOMA *(enervat)*: Da, și? E adevărat, tata ne-a găsit aici îmbrățișați. Dar nu înțeleg de ce ți-a povestit Aglaia întîmplarea asta. E stupid. N-are nici o legătură cu nimic. *(Cu imperceptibilă bănuială.)* Nu?

CLAUDIA: Bineînțeles, Toma. Starea Cristinei se datorește probabil emoției. A impresionat-o ieșirea lui Man. La vîrsta ei, e atît de explicabil. *(Intră, preocupat, Vlad.)*

VLAD: Ce surpriză! Ai făcut bine că ai venit, Claudia. *(Îi sărută mîna.)*

TOMA *(preocupat)*: Nu pricep însă de ce se ferește de mine. Și de ce tace.

VLAD: Vorbeai de Cristina? *(Claudiei.)* E capabil să rezolve și cvadratura cercului, dar o problemă de logică elementară îl depășește.

CLAUDIA *(precipitat)*: Dă-mi o țigară, Vlad.

VLAD *(oferindu-i, cu ironie)*: De cînd fumezi?

TOMA: Care e problema de logică?

CLAUDIA *(grăbită)*: Vrea să spună, ca și mine, că întîmplarea aceea nenorocită a impresionat-o pe fetiță.

VLAD *(surîde)*: Exact. Ce clar formulezi! *(Toma îl privește, dar, în aceeași clipă, tresare și se ridică, îndreptîndu-se spre culise. Vlad îi spune, încet, Claudiei.)* Mă interesa să constat cît de canalie mă socotești.

TOMA *(revenind)*: Mi se păruse că am zărit-o. În sfîrșit, Cristina o să-și revină. E tînără. Grav e ceea ce se petrece cu tata. E inexplicabil de unde găsește forța să lucreze cincisprezece ore pe zi.

VLAD: Tăind în piatră, nu modelînd.

CLAUDIA *(speriată)*: Bine, dar asta-i sinucidere. De ce nu-l împiedicați?

TOMA: Cum?

CLAUDIA: Și ce lucrează?

VLAD: Grozav aș vrea să aflu. În orice caz, mă aștept la o surpriză.

TOMA: Nu știu ce face, dar loviturile acelea obsedante de ciocan am ajuns să le simt în creier. *(Exasperat.)* Nu mai pricep nimic. S-au transformat toți în niște rebusuri ambulante. Dacă n-aș verifica din

cînd în cînd că raţiunea-mi funcţionează, ar trebui să cred că-s imbecil.

VLAD: Uneori e preferabil.

TOMA: Păstrează-ţi tu satisfacţiile astea.

VLAD *(preocupat)*: Da' ce-o fi lucrînd? Pe mine, mă iertaţi ...

TOMA *(după ieşirea lui)*: Iar se duce să dea tîrcoale atelierului. *(Rugător.)* Claudia, să ţi-o trimit pe Cristi? *(Claudia încuviinţează. Toma iese. Claudia, care şi-a lăsat fruntea în palmă, n-o vede pe Aglaia, care se apropie. Aceasta e vădit agitată, mai puţin îngrijorată decît de obicei.)*

AGLAIA: Ce v-au spus? Numai minciuni, nu-i aşa? *(Confidenţial.)* N-au avut curajul să recunoască adevărul. O să-l strig eu, la toată lumea! E nebun de legat!

CLAUDIA: Cum îţi îngădui?

AGLAIA: Eu ştiu ce vorbesc. Crezusem că povestea Cristinei cu Toma l-a înfuriat. Într-o zi, m-am furişat în atelier, să-l liniştesc, să-i explic. Ştiţi ce-a făcut? A aruncat cu dalta după mine. Şi mi-a strigat mie, femeie cinstită şi văduvă: codoaşă! Aşa mi-a strigat. După cincisprezece ani de devotament şi sacrificiu ... *(Se smiorcăie.)*

CLAUDIA *(privind-o cu silă)*: Da, urît cuvînt! Cînd nu-l meriţi. *(Violentă.)* Dar nimic nu-ţi dă dreptul să-l numeşti aşa. Nu-i adevărat!

AGLAIA: Nu-i adevărat? Eu am văzut ce face. De-abia cînd şi-a dat seama că sînt în atelier, a aruncat un cearşaf pe *(speriată)* ... pe lucrul acela. *(Izbucnind.)* Nici la balamuc nu l-ar primi.

CLAUDIA *(intrigată şi emoţionată)*: Dar ce-ai văzut?

AGLAIA: Nu ştiu ... Adică, erau trei sau patru oameni, bărbaţi şi femei. Nu-mi aduc aminte cîţi. Goi de tot. De-abia ieşiţi din piatră. Parcă voiau să se bage înapoi în ea. Unuia nu i se vedea decît obrazul. Şi priveau spre mine, atît de curioşi şi de înspăimîntaţi, încît m-am întors să văd ce-i în spatele meu. Iar pe jos, la picioarele lor, era o femeie uriaşă, tot despuiată, moartă. Numai ochii îi erau vii şi priveau ceva. Aşa, strecuraţi şiret pe sub gene, spre mine. Adică, tot în spatele meu. Atunci m-am întors încă o dată şi-am ţipat.

CLAUDIA: De ce?

AGLAIA: Mi s-a părut că înţeleg la ce se uită, că văd şi eu ... nu ştiu, moartea, sau altceva. Iar el a aruncat cearşaful. E nebun! *(Tresare şi se ridică.)* Trebuie

să fug. Vine fetiţa. Nu vrea să ştie de mine. *(Vrea să iasă, dar în clipa aceea intră Cristina. E palidă, trasă, cu mişcări automate. Aglaia nu se îndură să plece. Şi, umilă, o priveşte cu nelinişte maternă.)*

CRISTINA *(alb)*: Bună ziua. Mi-a spus Toma că vreţi să-mi vorbiţi.

AGLAIA *(cu lacrimi în ochi)*: Uitaţi-vă ce palidă e! Ce ai, fetiţa mamei? De ce nu-i spui mamei ce ai? *(Cristina o priveşte dur şi, brusc, îi întoarce spatele. Aglaia iese, plîngînd.)*

CLAUDIA: Nu vrei să stai lîngă mine? *(O trage de mînă. Cristina se aşază, ţeapănă.)* Am auzit că ai fost bolnavă.

CRISTINA: Numai două zile. Acum sînt bine.

CLAUDIA *(cu gingăşie)*: Aş dori să vorbim ca două prietene vechi. Vrei?

CRISTINA: Cum vreţi dumneavoastră.

CLAUDIA: Să ştii că Toma e foarte amărît.

CRISTINA: Ştiu. Eu sînt vinovată. De toate sînt vinovată.

CLAUDIA: Ce sînt copilăriile astea? Ce ţi-ai băgat în cap?

CRISTINA *(încăpăţînată)*: Ştiu că sînt vinovată.

CLAUDIA: Ascultă, fetiţo. Trebuie să te scuturi şi să alungi gîndurile astea prosteşti.

CRISTINA *(mecanic)*: Da, doamnă.

CLAUDIA: Uită-te în ochii mei. Îl iubeşti pe Toma?

CRISTINA *(întrebarea a ajuns, de data asta, pînă la ea. Îşi duce mîna la buze)*: Nu mi-am dat seama decît în seara aceea, cînd m-a sărutat.

CLAUDIA *(respirînd uşurată)*: Slavă Domnului! Atunci, totul e bine. Va fi bine!

CRISTINA: Niciodată n-am să mă mărit cu Toma. Şi nici n-am să-l mai văd. Sînt vinovată.

CLAUDIA: Faţă de cine, omul lui Dumnezeu?

CRISTINA *(mereu alb)*: Faţă de Toma, care mă crede cinstită. Faţă de dumneavoastră, care ştiţi că nu sînt.

CLAUDIA: A, eu! Sînt obişnuită. Şi, dealtfel, nu ştiu la ce te referi.

CRISTINA: Faţă de ... el.

CLAUDIA *(hotărînd să pună degetul pe rană)*: Cristina, cu mine poţi vorbi deschis. Ţi-a intrat în cap că Man s-a îndrăgostit de tine şi că prăbuşirea lui se datoreşte întîmplării din seara aceea ... *(Cristina o priveşte, crispată, şi aprobă.)* Ei bine, eşti o caraghioasă mică şi romanţioasă. Totul e o invenţie a capului tău de adolescent.

CRISTINA *(ieșind din automatismul ei)*: Oh, dacă ar fi adevărat!

CLAUDIA: Dar bineînțeles că așa e! Se amuza doar. Mi-a mărturisit-o mie.

CRISTINA *(plină de speranță)*: Nu mă amăgiți?

CLAUDIA: Mi-a mărturisit-o. *(Cu un efort.)* Spunîndu-mi că mă iubește. Ei, te-ai liniștit acum? Fugi repede la Toma!

CRISTINA *(vrea să se ridice, apoi se oprește)*: Nu vă supărați, dar nu vă cred. „Pentru mine ești viața" — așa mi-a spus.

CLAUDIA *(întoarce capul și-și mușcă buzele, ca să se stăpînească, apoi, cu un surîs, o mîngîie pe cap)*: Glumea, fetițo.

CRISTINA *(dezvăluindu-și ideea fixă)*: Trebuie să-i vorbesc, trebuie! Dacă nu... *(Se aud loviturile unui ciocan.)* Auziți? Parcă ar bate cuie într-un sicriu. Nu mai pot să-l aud, nu mai pot! *(Și-și acoperă urechile, în vreme ce lumina se stinge.)*

Întuneric

Atelierul. Îl auzim pe Manole cioplind, îi auzim răsuflarea grea, de tăietor de lemne, dar nu-l vedem, căci colțul unde lucrează e invizibil pentru spectatori. Domnica stă la ușă, pe un scaun, absentă, ca toți oamenii foarte bătrîni.

MANOLE *(întrerupîndu-și lucrul, vine în scenă. Își șterge sudoarea. E istovit.)* Mă lasă puterile, dadă. *(Cade pe un scaun.)* Dadă, n-auzi? *(Respiră greu. După un timp, se uită la bătrînă, o vede absentă. Mai tare.)* Dadă, mai este lapte?

DOMNICA *(tresărind)*: L-am pus la răcit, maică. *(Aduce laptele.)*

MANOLE *(trăgîndu-și greu răsuflarea)*: Iar ți-au venit bătrînii, Domnico?

DOMNICA: Chiar amu au plecat. Parcă ce treabă au? Să se plimbe. Nici tu arat, nici tu prășit. Toată ziua cu vizite. S-au făcut boieri mari.

MANOLE: Te mai cheamă la ei?

DOMNICA: Da' de ce crezi că vin? Se mai fac ei niznai: că „de ce, fătucă, nu ai muls vaca?" Că „de ce stai la pîrleaz?" Care vacă și care pîrleaz? Parcă ei nu știu că aici sîntem la vilă?! Șireți! Iaca laptele, maică. I-am scos pielița.

MANOLE *(blînd)*: E bun. Le-ai lăsat și lor?

DOMNICA: Doamne, Manole, cîte îți mai trec prin cap! Doar... *(pauză lungă)* îs morți!

MANOLE *(cu umor negru)*: Poate li-i foame, cu atîtea drumuri. Și ce mai spuneau bătrînii?

DOMNICA: Ei, dar cîte nu spun?! *(Rîzînd.)* Azi m-au întrebat de Mitruț.

MANOLE: Care Mitruț?

DOMNICA: Mitruț, motanul. Dacă eu i-am legat tinicheaua de coadă. „Nu, mămucă, vai de mine!" Ce, era să-i spun că blestematul de Ionică, feciorul popii, m-a pus să-l țin cît îi lega tinicheaua? *(Are un rîs de bătrîn, oprit deodată.)*

MANOLE: Oamenii ar spune că te-ai ramolit, dadă.

DOMNICA: Ei, săracii, ce știu ei! Da' poate că m-am ramolit... Așa-i cînd te pregătești de călătoria cea mare. Ești cu un picior aici, cu altul dincolo, plecat pe jumătate.

MANOLE *(rîzînd)*: Moartea pe care o văd oamenii mei de piatră nu seamănă cu a dumitale, dadă. E fără Mitruț și fără vizite de-ale tătucăi și mămucăi.

DOMNICA: De aceea se holbează așa spăimoși... Parcă-i mare ispravă să mori, Manole... Așa-i regula. Ce-ai făcut tu acolo e nelegiuire curată, mai bine ai sparge-o. Să n-o vadă oamenii. Ce le trebuie? Viața e viață, și moartea e moarte. De ce să le amesteci? Nu se cuvine, calci legea, Manole.

MANOLE *(iritat)*: Bine, bine, du-te la culcare.

DOMNICA *(ridicîndu-se)*: Atunci, noapte bună. *(Mergînd spre ușă.)* Cu legea nu e voie să te joci. *(Deschide ușa.)* Să-ți las puțin ușa deschisă? Ian auzi cum cîntă privighetoarea. Bată-te norocul să te bată, pasăre măiastră, ce vrajă a pus Cel-de-sus în gîtlejul tău? *(Psalmodiind, aproape.)* „Pasări, lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii! / Soarele și luna / Mi-or ține cununa." Știi ce cred eu, Manole? Că toată lumea asta e o taină a nunții. Se cunună întunericul cu lumina, răul cu binele, și mereu, mereu, neostoite, se ivesc zorile.

MANOLE: Care zori?

DOMNICA: „Zorile, zorile surorile." Auzi?

MANOLE *(posomorît)*: N-aud. Și sper c-o s-o mănînce pisica.

DOMNICA: Lasă, că mai sînt și altele. Nici broaștele nu le auzi cum orăcăie, nici copacii cum foșnesc? Doamne, ce frumoasă și mare-i grădina vieții...

MANOLE *(împingînd-o peste prag)*: Gata, lasă-mă-n pace, n-aud nimic. *(Închide ușa. În derîdere.)* Grădina vieții! *(Se îndreaptă spre statuie. Ușa se întredeschide și în atelier se strecoară o siluetă indistinctă, care se lipește de perete și rămîne*

nemișcată. După o pauză lungă, Manole ridică privirea, vede umbra. Fără mirare.) Iar ai venit? *(Manole se întoarce și se așază cu spatele la tăcutul lui interlocutor.)* Nu pricepi o dată că sîntem doi străini? Tu ești alt Manole Crudu. Cel care stătea sus, pe buza prăpastiei.

CRISTINA *(speriată, căci ea era silueta lipită de perete, face un pas înainte)*: Maestre!

MANOLE *(tresărind)*: Ha? *(Se întoarce, își duce mîna în fața ochilor, ca și cum ar alunga o vedenie.)* Tu erai? *(Rîde încet.)* Stăteam de vorbă cu alt musafir. Tot nepoftit. Îl cheamă sculptorul Manole Crudu și e un pisălog fără seamăn. Îmi ține predici. Îl dau pe ușă afară, și el intră pe fereastră.

CRISTINA: Maestre!

MANOLE *(ca și cum de-abia acum i-ar realiza prezența insolită)*: Dar ce cauți tu aici? Cine ți-a dat voie să intri în atelier?

CRISTINA: Trebuie să vă vorbesc. Numaidecît!

MANOLE: Ești obraznică, fetițo. Ce te face să crezi că am chef să conversez cu tine, încît dai buzna, nechemată, aici?

CRISTINA *(eroică)*: Am venit să vă spun că n-o să-l mai văd niciodată pe Toma și că ...

MANOLE *(plictisit)*: Și ce mă interesează pe mine? Treaba dumitale.

CRISTINA: Și că o să fac orice doriți dumneavoastră.

MANOLE *(după o clipă)*: Ia apropie-te. *(Cristina, pierdută, face doi pași spre el.)* Tu nu ești în toate mințile, fetițo? Ce sînt poveștile astea grotești? Și cum ți le îngădui cu mine?

CRISTINA *(pierdută, dar mergînd pînă la capăt)*: Ați spus odată că pentru dumneavoastră ... eu sînt viața. Așa că eu ...

MANOLE *(izbucnind în rîs)*: Am spus eu asta? *(Îi ridică bărbia.)* Aha, și tu ai hotărît să te sacrifici, nu-i așa? Era parcă vorba să-mi și pozezi.

CRISTINA *(de-abia respirînd)*: Da, maestre.

MANOLE: Bine, dezbracă-te. *(Cristina îl privește înspăimîntată. Apoi, palidă ca moartea, își duce mîna la bluză și desface un nasture. Manole îi apucă mîna și cu palma cealaltă o bate peste obraz.)* Caraghioaso! Hai, șterge-o la culcare și scoate-ți gărgăunii din cap. *(Se ridică și se îndreaptă spre statuie. Ridică de jos dalta și ciocanul. Fără să se întoarcă.)* Tot aici ești? Am de lucru.

CRISTINA *(îndreptîndu-se spre ușă. De acolo)*: Vă rog să mă iertați, acum știu că am fost îngrozitor de caraghioasă și nerușinată.

MANOLE *(întorcîndu-se spre ea)*: Asta e secundar și trece. Mai degrabă ar trebui să te simți fericită.

CRISTINA: E adevărat. Însă mi-e milă de dumneavoastră. Sînteți atît de schimbat și trist ...

MANOLE *(oftînd plictisit)*: Să te vindec și de asta. Dar pe urmă să nu mă mai sîcîi. *(Arătînd spre statuie.)* Du-te și privește. *(Cristina se duce.)* Dacă ai să pricepi ce-am făcut, ai să-ți dai seama că sînt dincolo și de tristețe, și de milă.

CRISTINA *(fascinată și îngrozită, face cîțiva pași de-a-ndăratelea)*: La ce se uită oamenii aceia, ce-au văzut?

MANOLE: Neantul, fetițo. Moartea. *(Cristina îl privește, scoate un țipăt sugrumat și fuge, lăsînd ușa deschisă.)* Ce gîscă!

(Se îndreaptă spre statuie, dar își duce mîna la inimă, fulgerat de durere. Cade pe scaun, gemînd. Pe ușă se strecoară Vlad. Îl privește, dar ori nu-și dă seama de gravitatea situației, ori nu vrea să țină cont de ea. Tiptil, trece prin spatele lui Manole, spre statuie. După un timp, revine. E atît de emoționat, încît aproape se bîlbîie. Vine spre Manole.)

VLAD: Iartă-mă, tată! Trebuia s-o văd! E o operă strivitoare!

MANOLE *(pradă crizei, de-abia inteligibil)*: Fiola! *(Arată spre haina din cui.)*

VLAD *(care de-abia acum își dă seama de starea lui)*: Ce ai, tată, ți-e rău?

MANOLE *(scrîșnind)*: Fiola!... În buzunar!

VLAD *(se repede la haină, scoate o fiolă)*: Ce să fac cu ea, tată?

MANOLE: O batistă ... Sparge-o ... Repede ...

VLAD *(sparge fiola în batistă. Manole o ia și inspiră adînc. Vlad, zăpăcit)*: Să chem pe cineva? Să trimit după doctor?

MANOLE *(îi face semn că nu. Continuă să inspire, apoi, cu încetul, se destinde)*: Apă, te rog.

VLAD *(dîndu-i un pahar)*: Te-a mai lăsat?

MANOLE *(răspunde foarte tîrziu, ca un om revenit dintr-o lungă călătorie)*: Pentru moment, da. Pot respira, cel puțin. *(Pauză. Se uită spre statuie.)* N-o s-o pot termina.

VLAD: Dar e gata, tată!

MANOLE *(privindu-l, nedumerit și concentrat)*: Ce? Ce spui?

VLAD: Orice adaos ar întina-o. *(Cu adorație.)* Ce sculptor mare ești, tată! *(Ducîndu-se spre statuie.)* Acum

înțeleg de ce spuneai că eu nu știu nimic despre tenebre și de ce mă avertizai să nu dansez pe frînghie. Ce zevzec trebuie să-ți fi părut, cu micile mele isterii și cu giumbușlucurile mele estetice! *(Vine spre el.)* Dar cu statuia asta a ta se întîmplă ceva: nu suportă nimic alături! E aproape dincolo de artă și de omenesc.

MANOLE: Nu m-așteptam s-aud cuvîntul ăsta din gura ta.

VLAD *(arătînd spre statuie)*: Ea mă constrînge să-l rostesc. Prin opoziție. Nu e o plăsmuire omenească, ci contrariul ei, un obiect de panică, o negație palpabilă. Însăși moartea.

MANOLE: Ajută-mă să mă ridic. Vreau s-o văd. *(Vlad îl ajută, și-l duce în fața statuii.)* Ce ciudat! Ai dreptate. Nu-mi dădeam seama că am terminat-o. Credeam că mai am mult de lucrat la ea. În clipa asta știu însă că am terminat-o definitiv. Parcă de zeci de ani. *(Surîde, și-apoi surîsul se prelungește chiar într-un mic rîs, aproape voios.)*

VLAD: De ce rîzi?

MANOLE *(arătînd spre statuie)*: Hîdă mai e!

VLAD: E o capodoperă!

MANOLE: Ca o tumoare uriașă, extirpată și așezată pe soclu. *(Întrebător, spre Vlad.)* De ce pe soclu?

VLAD: Nu înțeleg ce vrei să spui.

MANOLE: De ce e atîta zgomot? Un zgomot mare, ca o vîltoare, ca un uragan.

VLAD: Ți se pare, tată.

MANOLE *(ascultînd atent)*: Gata, acum se duce, trece... S-a risipit... *(Pauză lungă.)* Ce liniște blîndă! De ce nu cîntă?

VLAD *(speriat)*: Cine să cînte?

MANOLE: Nu-ți fie frică, nu aiurez. Niciodată n-am fost mai limpede. *(Își duce mîna la cap și apoi la piept.)* Și aici... și aici... *(Cu un surîs.)* Așa trebuie să se simtă o femeie care a lepădat un monstru. Ușurată, curățită și... foarte umilită, rușinată.

VLAD: Tată...

MANOLE: Taci, Vlad. Lasă-mă să vorbesc cu mine. De mult n-am mai vorbit cu bătrînul cioplitor demodat. Nu era prost bătrînul, și avea demnitate. Nu-i plăceau poalele date peste cap, nu-i plăceau măscările. *(Arată cu degetul spre statuie.)*

VLAD *(cu timiditate)*: Tată, vreau să te-ntreb ceva.

MANOLE *(după un timp)*: Ce-ai zis?

VLAD: Vreau să te întreb ceva. Pentru mine e foarte important. După... *(arată spre statuie)* ce se mai poate face? Ce mai poate urma? Nu pentru tine, ci, în general, pentru un artist.

MANOLE: Nimic. Evident, nimic nu mai poate urma.

VLAD: Asta înseamnă că celui care o acceptă nu-i mai rămîne decît să arunce dalta, să se trîntească la pămînt și să urle de groază. Ca un animal.

MANOLE *(după o pauză)*: Dar nu trebuie să accepți.

VLAD *(uluit)*: Cum? Și asta o spui tu, care ai făcut-o?

MANOLE: N-am făcut-o eu, Vlad, ci frica mea. Acum, frica asta nu mai e în mine, ci colo, pe soclu, deșucheată și nerușinată. De aceea am rîs înainte, pentru că am descoperit dintr-o dată... că nu-mi mai este frică. *(Cu exaltare.)* Niciodată n-am fost atît de liber și de puternic ca acuma. *(Își duce deodată mîna la piept, cu o expresie de cumplită durere. Horcăind aproape.)* Nu-i nimic, asta n-are nici o însemnătate. A obosit hoitul. Se cere la odihnă. Atîta tot.

VLAD *(după o lungă pauză, împins de o nestăvilită curiozitate)*: Iartă-mă, tată, nu vreau să te chinuiesc, dar pentru mine e o chestiune de viață și de moarte. Răspunde-mi... cum se poate ieși din impasul ăsta?...

MANOLE *(greu)*: Luînd totul de la început. E inutil să te izbești cu capul de zid, nu-l poți sparge... Așa încît mereu și iar, totul trebuie luat de la început. Viața trebuie încontinuu re-creată. Dacă vrei să fii un artist, ești obligat să accepți munca asta de Sisif. Altfel nu-ți rămîne, așa cum spuneai, decît să arunci unealta. Pricepi?

VLAD: Cred că da.

MANOLE *(ducîndu-și mîna la gît)*: O să am din nou o criză...

VLAD *(speriat)*: Să chem, totuși, pe cineva.

MANOLE: Nu vreau să văd pe nimeni!

VLAD *(cu timiditate)*: Eu pot rămîne lîngă tine, tată? *(Manole ridică ușor din umeri, cu un gest de indiferență, dar și de acceptare.)* Să știi că, de fapt... te-am iubit întotdeauna. *(Manole, care s-a rezemat de speteaza scaunului, cu ochii închiși, ridică doar mîna, în semn de tăcere:* Ssst!)

MANOLE *(surîzînd)*: Tot ea e mai tare. Tu o auzi?

VLAD: Pe cine?

MANOLE *(surîzînd)*: Privighetoarea. *(Apoi scoate un strigăt.)* Dadă!

DOMNICA *(intrînd)*: Sînt aici, Manole.

MANOLE: Gata, dadă. E timpul. Dă-mi mîna.
DOMNICA: Uite-o, Manole, dragul meu băiat, dada e lîngă tine, nu-ți fie frică.
MANOLE: De ce să-mi fie frică? „Soarele și luna ...? Nu-i așa, dadă?
DOMNICA: Așa-i, Manole! *(Și în vreme ce Manole își acoperă fața cu pelerina, psalmodiază într-un cutremurător crescendo.)* „Și la nunta mea / A căzut o stea. / Soarele și luna / Mi-au ținut cununa. / Și-am avut nuntași / Brazi și păltinași, / Preoți, munții mari, / Pasări, lăutari, / Păsările mii / Și stele făclii!"

CORTINA

■

Premiera absolută a piesei a avut loc pe scena Teatrului Național din București, sala Studio, la 15 aprilie 1964.

Distribuția: Manole Crudu: Toma Dimitriu, Artist emerit, Laureat al Premiului de Stat; Vlad: Matei Gheorghiu; Toma: Florin Piersic; Claudia Roxan: Elvira Godeanu, Artistă emerită, Laureată a Premiului de Stat; Aglaia: Tanți Cocea, Artistă emerită, Laureată a Premiului de Stat; Cristina: Ilinca Tomoroveanu; Dădaca: Eugenia Popovici, Artistă emerită, Laureată a Premiului de Stat; Doctorul: Gh. Buliga; Reporterul: Gh.Popovici-Poenaru. *Regia:* Horia Popescu; *Decoruri:* I. Oroveanu; *Costume:* Gabriela Nazarie; *Asistent regie:* Ion Pascu.

În cursul stagiunii 1963—1964, *Moartea unui artist* a avut 24 de reprezentații.

În stagiunea 1963—1964 au mai avut loc pe scena Teatrului Național, sala Studio, următoarele premiere: *Nora* de H. Ibsen; *Surîsul costă un milion* de Sofronov; *O femeie cu bani* de G.B. Shaw.

Piesa a mai fost reprezentată:

La Teatrul de Stat—Arad, cu premiera la 2 octombrie 1966.
Distribuția: Manole Crudu: Nucu Mihuță; Vlad: Alexandru Drăgan; Toma: Ovid Grigorescu; Claudia Roxan: Lucia Georgian; Aglaia: Olimpia Didilescu; Cristina: Viorica Popescu Pintilie; Dădaca: Elena Bodi, Artistă emerită; Doctorul: Florin Blănărescu; Reporterul: Iulian Copacea.
Scenografia: Sever Frențiu.
Moartea unui artist a avut la acest teatru 26 de spectacole și 9 604 de spectatori.